

Ку
на
Ср

ДРАМСКА БАШТИНА

Брана Цветковић

НАШИ ЗЕЛЕНАШИ

КРАЉЕВИЋ МАРКО
ПО ДРУГИ ПУТ
МЕЂУ СРБИМА

СРПСКО-АУСТРИЈСКИ
РАТ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 9, књига 2

ISBN 86-80629-06-4

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције и приређивач
Олга Марковић

Сарадник
Биљана Остојић

Коректор
Олга Марковић

Ликовно решење
Ново Чогурић

Припрема за штампу
Светозар Станкић

Штампа
Србоштампа
Београд, Добрачина 6-8.

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: новембра 2002.

БРАНА ЦВЕТКОВИЋ

НАШИ ЗЕЛЕНАШИ

Слика из нашега живота
у једном чину

Београд 2002.

Брана Цветковић
НАШИ ЗЕЛЕНАШИ

Слика из нашега живота у једном чину

Л И Ц А:

КУЗМАН ДЕРИКОЖИЋ

ГОЈКО "Канаринка" код "Мале Анке"

МОША Потрчко код "три Јапанез"

ЛЕНА ПЛИТКОЛАЖИЋ

АРСА "Тастер" телеграфиста

ПАУН НУЖДИЋ, сељак

ВИТОМИР, Кузманов ћата

ТИМОТИЈЕ практикант, има страст
да једе хартију

ТРАЈКО, момак Кузманов

ТОЗА цандар, званично лице

ПЕРСА, удовица, сиротица

МИЛКА, ћерка Кузманова

ЦАНА, циганка

Догађа се: код Кузмана

Брана Цветковић (око 1900.)

СОБА

Миндерлук, сто, столица На столу писаћи прибор.

I ПОЈАВА

Перса Кузман.

КУЗМАН

Тако ти је, бре брате!... Без доказ не можеш ништа!

ПЕРСА

Ама зар се не сећате да сам вам платила и то баш овде?

КУЗМАН

Од куд могу да се сећам... Колко би треб'о ондак да имам сећање!... Да си платила имала би, бре брате, исплаћену меницу. Кам ти је?... Меница код мене...

ПЕРСА

(Упада)

Ама предамном сте је поцепали...

КУЗМАН

Па нисам ја окуз-бокуз, преперандус, па да поцепам и да остане
цела: тако ти је... Стварнос говори!

ПЕРСА

(Полуплачно)

Није то мало, двеста дуката!... Одакле да их опет плаћам; два пут
исто плаћам...

КУЗМАН

Па шта ћу ти? Треба да се плати... треба!... Стварнос говори!...

ПЕРСА

(Гневно)

О, да Бог да никад не проговорио! Мене си нашао да упропаститиш?...
Кад сам исплаћивала, ви се направили љубазни... око мене
циле-миле...

КУЗМАН

Ако, брате, ако... Такав ми је нараф.

ПЕРСА

Па онда к'о бајаги поцепасте меницу... а новац сте узели; па сад,
дај понова!

КУЗМАН

Доста сад!... Докажи, покажи, приложи!

ПЕРСА

И разговараћемо се на суду!... Показаћу ти како се подваљује!...

КУЗМАН

Без увреде, молим, бирајте мало пробране речи!...

ПЕРСА

Као што сте ви бирали док ми не подвалисте!... Начинио се љубазан,
па овако – па онако...

КУЗМАН

Нежнос, дабоме, нежност спрема женских... такав сам!

ПЕРСА

(Све бешње)

Показаћу вам какви сте! Лопове један! Арамијо!... Ниткову!

КУЗМАН

Сад нек је доста! Јер ако ја почнем...

ПЕРСА

Шта да почнеш? Уљо једна! Кајшару! Хоћеш две наплате, две те муње устрелиле! Лопове!

КУЗМАН

Доста!... Ајд, напоље! Напоље кад ти кажем!...

ПЕРСА

Идем, али ћеш ме запамтити!...

(Дође до врата па се окрене)

Лопужо! Пфуж!...

(Пљуне и изађе)

II ПОЈАВА

Кузман, па Паун.

КУЗМАН

То можеш, да ми пљунеш под прозор!... То је све! Ама ја теби запржи чорбу! – оно – она је у праву... Има право! Ама, кад би све било право на овоме свету, онда би се и земља исправила, па би дошла к'о на форму штангле!... Исплатила је, али онако – на "невиђено". Узо ја паре, па јој онако подваљујем, како је жестоко лепа... како је залудела целу чаршију, односно мушки спол, па

ово – па оно! А она се, бре брате успија и преврће очима!... А ја, фук, меницу у џеп, а пред њом поцепам друго парче хартије... сад нек докаже, ако може! А шта ћу, мора се. Двадесет и три иљаде порез, од куд да им платим? Много... Много, бре, брате! Мој новац у народ... пустио сам новац у народ, а паметни људи везали кесе... Дабоме... тако је...

(Седне за сто, отвори фијоку)

овде су фришкије ствари, извадио сам да се пусте у обрт.

(Претура менице)

Триста, а дао сам му сто – приличан ћар!...

(Гледа другу)

На двеста!... овај ми се нешто ућутао, морам да га убрзам!

(Вади и гледа трећу меницу)

Пет стотина... Добра је!

(Узме четврту)

Аха! Ево је Персина! Две хиљаде и пет стотина! Лепа пара! Зато се и цапа... А ко се не би цапао... паре су то!...

ПАУН

(Сељак из околине Београда, уђе средином. Срче кад говори).

Помаже Бог!

КУЗМАН

Бог помогао и добри људи.

ПАУН

Ја, и људи, ја ко ће?

КУЗМАН

Које добро?

ПАУН

Наопако добро...

КУЗМАН

Па шта си рад?

ПАУН

Ама, како да ти кажем... Жена ми је на неком часу, а најстарија девојка болесна ми – куња по ваздан, а они ноде не знају за невољу... траже порез... Ја...

КУЗМАН

Е, то мора, брате, мора... дваје и три хиљаде... с' моје стране...
мора, брате, мора!

ПАУН

Мора се, јабоме, ама сам се истрошио и око грађевине...

КУЗМАН

А шта си правио?

ПАУН

Нове стаје и вајате –

КУЗМАН

Ако, брате, ако... И ја би зид'о... Ама кој ће да зида, кад две године
не добијам регулациону линију...

ПАУН

А што болан?

КУЗМАН

Е, то су ствари перпердикуалне, егоигуалне...

ПАУН

Ја'...

КУЗМАН

Па, шта си сад к'о хтео?

ПАУН

Па, да ти кажем, да ми се нађеш у нужди, да ти кажем, да ми
помогнеш; бог ти, а душа ти!

КУЗМАН

Па јес, ја сам с' душу кад вам дајем, а кад тражим онда сам без
душе – бездушник!

ПАУН

Немо тако... ко би на тебе вик'о... Ето, код нас баш сви о теби и
Бог зна како...

КУЗМАН

А колико ти треба?

ПАУН

Па, овај – да ти кажем десе' банки!

КУЗМАН

Десет... Хм!... оно, бре брате, нема се... нема се!...

ПАУН

Ама, по богу учини ми то... А, вала, неће ти бити криво...

КУЗМАН

Ама да учиним... што да не учиним... тек знаш нема се!...

ПАУН

Немо, молим те... Учини!

КУЗМАН

Па, причекни док дође мој ћатица, да направи мало облигацијице... знаш, смртни смо људи... да имамо што од руке...

ПАУН

Па – јес!... А... колико му тражиш интереса?

КУЗМАН

Ето ти сад!... Та за то је лако!... Ти си мој човек... тек, да не буде цабе – онако: ракијицу и кафицу на банку –

ПАУН

Па, вала, није много. Донећу ја теби један крчаг препеченице, па измери...

КУЗМАН

Ама, не треба то, бре брате... Куд ћеш ти то да вучеш... после ја волијем ову нашу мекану ракију, ето, 10 банки, по двајслук дневно на сваку – страшна посла...

ПАУН

Оно јес... што кажеш, страшна посла!...

III ПОЈАВА

Пређашњи. Витомир.

ВИТОМИР

(Црвен у лицу)

Попис ствари, иде мало потеже... телеграфиста се цапа...

КУЗМАН

(На њега очима да ћути)

Ха, ето и ћате; е деде ћато удеси, Пауну облигацију...

ВИТОМИР

Јел' онако: кафену с' ракијом?

КУЗМАН

Па дабоме, наш је човек...

ВИТОМИР

Оди пријатељу!...

ПАУН

Је ли ја?

ВИТОМИР

Јес, јес! Од' овамо!

ПАУН и ВИТОМИР

(Оду лево)

IV ПОЈАВА

Кузман, па Гојко.

КУЗМАН

И томе ћу да учиним. Треба, брате – треба!... Тако, дође, куми, моли, после ме грде! Цео свет ме мрзи... па нек ме мрзе; моји стари живели су до сто година, па мислили и...

ГОЈКО

(Улази средином)
Добар дан!

КУЗМАН

О, добар дан! Које добро?

ГОЈКО

Шта ти мислиш, да сам ја од твојих гецова да тражим добро код тебе?

КУЗМАН

Де, не би ти фалило! После, бре брате, не треба ни да се много поносиш, ако имаш колица и коњче... па колица за колица, ама не треба да заборавиш ни некадањи сапуни!...

ГОЈКО

Батали ти вицеве!

КУЗМАН

Истина, сећаш ли се, кад си иш'о кроз улице у жуто одело, са жуте чизме и жуту качкету?... Како те оно звасмо... Жуња?...

ГОЈКО

Остави се будалаштине!

КУЗМАН

А јес! Канарина!... Боже! И лично си на канарину – сав жут! И куд да избереш, бре брате, жуту фарбу?...

ГОЈКО

Ја сам бар личио на тицу, али ти си животиња од кад си!

КУЗМАН

Па, де сад, ја сам научио да ме мрзите – Ако-ако...

ГОЈКО

Слушај брате, дошао сам да ти предложим, да узмеш једнога сиромашка у службу; красан човек, да ти пискара по цео дан, а то ти треба; имаш доста посла.

КУЗМАН

Имам брате ја мога ћату... Добро ради... истина не може свуд да стигне, али отаљава пос'о добро...

ГОЈКО

Треба да га узмеш!

(За се)

тако ћу ти се осветити за све досадање чикарме.

КУЗМАН

Па пошљи га... Па да видим... Може... Може...

ГОЈКО

Дакле учинићеш то?... Е, онда, до виђења

(Пође)

V ПОЈАВА

Лена Пређашњи

ЛЕНА

Добар дан!

КУЗМАН

О, госпа Лено, добар дан!

ГОЈКО

(За се)

Гле ове кајшарке!

ЛЕНА

(За се – погледајући Гојка)

Од куд овај овде?

КУЗМАН

А кој ветар тебе нанесе?

ЛЕНА

Па уз пут, онако прођо...

(За се)

А што да врдам, баш хоћу да им се то хвалим, нек пукну од једа.

(Гласно)

Па била сам код једне муштерике... Узела сам јој једну ствар у залогу...

ГОЈКО

(За се)

То је мајстор!

КУЗМАН

Какву ствар?

ЛЕНА

Један брилијантски накит... Брат, брату вреди две-три хиљаде динара; али жени нужда, па дала онако јефтино...

КУЗМАН

Кам' да видим?...

ЛЕНА

(Извади из цепа шнуфтиклу, развије је и покаже накит)

Ево!

КУЗМАН

(Гледа – за се)

Скупа ствар!... Вредно да се има!...

(Гласно)

Па ово је лажно камење... пембише камење... пембише!...

(За се)

Ако овамо шта успем...

ЛЕНА

(Запрепашћено)

Шта кажеш?

КУЗМАН

Пембише камење! Пембише...

ГОЈКО

(За се)

Ао! Матори лопове! Лепо си измислио!...

ЛЕНА

Ах... онда трчим, да јој вратим... Да тражим моје паре, 150 динара!...

(Пође)

КУЗМАН

Ама, чекај, изведи ти то бре брата финије или ја ћу ти дати 150 динара, ако ти је за паре, а ти дај мени то да узем у поступак...

ЛЕНА

Нећу! Нећу!... Идем да јој вратим!... Идем!...

(Одјури средином)

ГОЈКО

(За се)

Не би згорег било покушати што...

КУЗМАН

(На вратима)

Чекај море... Оде!...

ГОЈКО

А и то умеш? Ако, ако...

КУЗМАН

Изистински су лажни...

ГОЈКО

Е, де-де, знамо се!... Дакле, учинићеш, е у здравље!

(За се)

Одох у потеру!...

(Оде)

КУЗМАН

У здравље!...

(Сам)

Скуп накит!... Вреди пара!... Ама што је ја упусти!... Требо сам ја за њом...

(Погледа на прозор)

Ха, гле ти канарине, јури за њом! Е, нећеш, бре брате, нећеш!

(Докопа шешир са стола, две три менице падну доле)

Нећеш соколе, овај – канарино!...

(Одјури средином)

VI ПОЈАВА

Трајко, па Витомир и Паун

ТРАЈКО

(Дође с' десна, с' метлом, певуши)

Свири, свири, карађузел —

Ће ти скршам ћеманчето

Ће ти скршам ћеманчето!...

(Чисти собу)

Ће ти скршам ћеманчето

Ће го фрлам во језеро!

Ће го фрлам во језеро...

Чистај, чистај – цели дан не се растављам с' метлу како една вештерица!... Чистај авлија, чистај соба... чистај, чистај... Ће се сам изчистам из овуј кућу!...

(Дошао је до меница на патосу па и њих чисти)

Артички, писати не писати, сами артички! Онија циганки из ђубриште позбирају си пуне торбе артички! Кој Ће ги белај... Ће да прават, рече, банке... Ће да прават! Хм... Ће да прават фишецити за леблебију!...

Витомир и Паун (С' лева)

ВИТОМИР

Е, тако брат-пријатељу, готова је ствар сад можеш да идеш...

ПАУН

Па велиш, није много двајс пара за Банку?...

ВИТОМИР

Како много!...

ТРАЈКО

За дваесе пари банка, колко ги имат ја Ће га куповам!

ВИТОМИР

Ти ђуги, па носи то ђубре напоље!

ТРАЈКО

(Скупља ђубре)

Ће го носам!

(Скупи и оне менице и износећи пева)

Ће го фрлам во језеро

Да го јадит белвиците!

Да го јадит белвиците!

(Оде средином)

ПАУН

Пева, ја шта Ће! Нема бриге...

ВИТОМИР

Е, па роде ли си мој, оћеш што давати?

ПАУН

Како велиш?

ВИТОМИР

Хоћеш чашћавати?

ПАУН

А – па можемо по једну...

ВИТОМИР

Е, хајдмо, ту, преко пута... иначе овде газда има ваљда посла...
Хајде!...

ПАУН

Па хајдемо...

(Изађу обоје средином)

VII ПОЈАВА

Милка, па Тимотије.

МИЛКА

(С' десна)

Нема никога. Хвала Богу! Не може човек никад ни на прозор да стане, а са овог се прозора најлепше види на улицу...

(Стане на прозор десно)

Боже, ал' шета свет! А ја, по цео дан код куће; никуд ме не изводе... стегао се отац, па не да ни куд да макнемо! Све каже да га кошта! Ја не знам шта ће са тим парама?

(Поздравља неког на улици, клања се)

Добар дан! Добар дан! –

(Говори доле)

Даница госпа Перкина! Ал' та ужива – опет некуд оде!... Благо њој!...

(Куцање на вратима)

Ух!

(Опет куца)

Ко је то сад? Сигурно опет какав сељак?

ТИМОТИЈЕ

(Улази средином, блед, сув, у извешталом оделу)

Слуга понизан!

МИЛКА

Добар дан. Шта се ради?

ТИМОТИЈЕ

Није ту газда Кузман?

МИЛКА

Сигурно није, иначе би био овде. А шта сте хтели?

ТИМОТИЈЕ

Па према препорукама... место... Раденик сам добар...

(Пипа се по цеповима, тражи редом у сваком цепу)

А могу дуго да радим... Имам сицфлајша, што кажу Немци.

МИЛКА

Мило ми је.

ТИМОТИЈЕ

Ја мислим да ће и вашем оцу бити мило...

(Пипа по цеповима, за се)

Никуд парченцета хартије...

МИЛКА

Ви тражите нешто?

ТИМОТИЈЕ

А, не! Боже сачувај... Ништа не тражим!...

(За се)

Своје мане ваља прикривати!

(Гласно)

А сицфлајш имам жесток...

МИЛКА

(Приђе прозору)

То је лепо...

ТИМОТИЈЕ

(За се)

Баш ни парчета!

(Напила у унутарњем џепу хартију од писма)

Ха, ево!... Добро је! Али она гледа! Да хоће да се окрене!...

МИЛКА

Па ви ако хоћете, причекајте!... Извините ме, морам мало да припазим на прозору, да видим да ли иде отац!

(Нагне се на прозор)

ТИМОТИЈЕ

(За се)

Хвала Богу!

(развије писмо)

Последње љубавно писмо од моје Зорке.

(Откине парче, жваће)

Ах! Шта ћу, проклета страст! Не могу без хартије!... Али Зорка, неће замерити, јер је потпуно уверена, да њена писма – гутам!...

(метне друго парче у џеп)

МИЛКА

(Окрсне се)

Нема још оца!

ТИМОТИЈЕ

(Престане да жваће)

Хм! Хм!

(Промумла у знак одобравања)

МИЛКА

Па да не би чекали, ви дођите доцније.

ТИМОТИЈЕ

Нека, причекаћу!

VIII ПОЈАВА

Моша Пређашњи

МОША

(Еврејска карикатура – упадне жустро)

Нису ту?

МИЛКА

Ко?

МОША

Газда Кузман?

МИЛКА

Није ту!

МОША

Дакле још нису дошли?

(За се)

Добро је! Значи, да нису отели накит! Хајд у трку за њима!

(Поклони се. Гласно)

Слуга сам! Доћи ћу доцније!...

(Смотри Тимотија)

А од куд ви овде?

ТИМОТИЈЕ

Па дошао сам...

МОША

(Милки)

Сакрите новине, може да их поједе!

(Оде средином)

МИЛКА

Шта каже?

ТИМОТИЈЕ

(Збуњено)

Нисам чуо!

(За се)

Проклети Еврејин!

МИЛКА

(Кроз смех)

Каже да не поједете новине!...

ТИМОТИЈЕ

Да, овај... Јест: мрзим у опште новине, па ме зато дирају... знате не марим да их читам. па тако ме дирају! А после човек губи време док их чита, а ја сам вредан... Радим по ваздан, имам сицифлајша што кажу Немци...

(За се)

Једва се извукох!

МИЛКА

Извините ме за тренутак!

(Оде десно)

ТИМОТИЈЕ

О, молим!

IX ПОЈАВА

Тимотије, па Кузман

ТИМОТИЈЕ

(Сам)

Чудна страст! Зато треба децу одвивавати од махна; и мени је то остало из детињства! Жваћем хартију! Тек што год! Али шта ћу! Морам – страст! Појео сам све моје школске књиге и све-доџбе!... Појео сам чак и крштеницу... Зато не могу никуд да добијем службу! Најважнија акта поједем... Ах, кад бих се могао од тога одучити?!

КУЗМАН

(Улети, задуван, ознојен)

Ух, сва мука узалуд! Изгубише се! Шмукнуше некуд! Уморих се, бре брате!

ТИМОТИЈЕ

(Устане)

Сигурно сте журили?

КУЗМАН

(Тргне се)

А?...

(Загледа га)

А ко сте ви?...

ТИМОТИЈЕ

Па ја мислим да вам је причао господин Гојко о мени...?

КУЗМАН

А, јест? За ђату? А?... Е, па причекај, видећу сад!...

(Приђе столу – за се)

Уморих се бре брате! Накит! Скупа ствар!...

(Претура менице по столу)

X ПОЈАВА

Трајко улази. Пређашњи

ТРАЈКО

(Певуши)

Из Бању иде –

из бањало се...

(Смотри Кузмана – за се)

Охо! Газда!... Тај неје за песма.

КУЗМАН

(Окрене се)

Шта ћеш? Зар ниси могао раније да почистиш.

ТРАЈКО

Почистија сам. Него ћете питувам...

КУЗМАН

(Примети да му нема Персине и још неке менице)

Шта је сад?...

(Пипа се по цепу)

Није ни ту?

(Претура по столу)

Нема!...

ТРАЈКО

Што неискаш?

КУЗМАН

Нема ми... бре брате...

(Тргне се – блажије)

Фали ми нека артија!...

ТИМОТИЈЕ

(За се)

Да овај није чуо за моју махну, па сад оће на фини начин да ме отера?

ТРАЈКО

Артички – Счистија сам пешестину...

КУЗМАН

Па где су?

ТРАЈКО

У ђубриште!...

КУЗМАН

У ђубриште?... Брзо!

(Изјури средином)

ТРАЈКО

(За се)

Леле ал' кидну! – Кој ти го знаје можда се и прават банки од стари артички... Зато се банки поцепани и стари...

ТИМОТИЈЕ

А шта то фали?

ТРАЈКО

Кој ти го знаје!...

XI ПОЈАВА

Моша, пређашњи

МОША

(Ујури)

И још нису дошли?

ТРАЈКО

Који?

МОША

Газда?

ТРАЈКО

Ете га се скрши у авлија, у ђубриште!...

МОША

Бубре?

(Приђе левом прозору, за се)

Гле, гле! Кона по ђубришту? Сигурно крије накит?... Ха, чекај

– сакрићу се доле... Одкопаћу!

(Иде средини)

Ја ћу опет доћи!

(Смотри Тимотија)

Још сте овде?

(Трајку)

Чувај хартије – пасош, буквицу, да ти овај не поједе!

(Оде средином)

ТРАЈКО

Кој ће да се уједа?...

ТИМОТИЈЕ

Ништа, ништа, шали се господин... тако прича!...

ТРАЈКО

Причање, за причање! Мен ми се не шали...

XII ПОЈАВА

Милка Пређашња. Па Кузман

МИЛКА

Је ли дошао отац?

ТРАЈКО

Неје...

МИЛКА

(Види Тимотија)

А ви сте још ту?

ТИМОТИЈЕ

Чекам.

МИЛКА

Хајд, сачекајте.

КУЗМАН

(Улети сав каљав – каљаве руке, каљаво лице)

Нема!... Ух... бре брате!...

МИЛКА

Јух, отац, какви сте!...

КУЗМАН

Одлази, тебе се не тиче...

МИЛКА

Али отац...

- Одлази кад ти кажем!
КУЗМАН
- Ух, ал' сте...
(Оде десно)
МИЛКА
- Куде се саг умрчи?
ТРАЈКО
- Ћути, бре брате!... Ха, ти си? Куд си бацио хартије? Тамо их нема?
КУЗМАН
- Па неможет ни да су тамо.
ТРАЈКО
- Како?
КУЗМАН
- Циганке ги збират...
ТРАЈКО
- Које циганке...
КУЗМАН
- Па онија... де...
ТРАЈКО
- Трчи да је нађеш, да је вратиш...
(Гура га на поље)
КУЗМАН
- Брзо, брзо!...
(Изгура га)
ТИМОТИЈЕ
- А шта је са мном?
КУЗМАН
- (Докопа и њега)
Трчи и ти брате! Трчи, врати циганку!...
(Изгура га)

XIII ПОЈАВА

Милка. Кузман (сам), па Лена и Гојко.

КУЗМАН

Ух! Тако ти је то! Ко хоће веће изгуби и оно из вреће!... Ух, то су перпердикуларне и ергоигоалне ствари, бре брате!...

(Приђе левом прозору)

Шта је?... Гле сад!... Гле молим те, ко оно копа по ђубришту? А – Моша? Дакле ти ли си та тичица?... Е, нећеш бре брате!...

(Изјури средином)

МИЛКА

(С десна)

Али отац, хтела сам да...

(Окрене се)

Гле нема га! О, Боже, баш ми се никако не да да изађем никуд...

А читам у новинама, има две три забаве... О, Боже!... Боже!...

(Оде десно)

XIV ПОЈАВА

Лена, за њом Гојко

ЛЕНА

Оставите ме, нисам ја луда!... Где је овај лопужа? Он да проба на тај начин, па и ви?

ГОЈКО

Молим, ја нисам казао да су лажни, само сам хтео да вам понудим, да мени уступите ту ствар...

ЛЕНА

А што вами? Сигурно би ми добро платили?

ГОЈКО

Зашто не?

ЛЕНА

Па дајте 1500 динара, па да вам уступим – жена, нема ничега писменог од мене.

ГОЈКО

О, ал' сте ви скупи ! Попустите! Хајте мало јефтинеје! Хајд, за осам стотина. –

ЛЕНА

Не, не... Имам ја таквих трговаца доста. Него за хиљаду – нај-
после и то да остане тајна...

ГОЈКО

Осам стотина, узмите паре!
(Вади свежањ банака из џепа)

ЛЕНА

Па најпосле, као вама и то мало за то што смо се помирили!
(Прима новце и даје накит)
А баш нисам требала да се мирим, јер сте ми били хиљаду динара подвалили...

ГОЈКО

Такав је случај био!...

ЛЕНА

(За се)
Па и ово ће да буде случај...

Напољу ларма, чује се највише Мошин и Кузманов глас.

ГОЈКО

Шта је то?

ЛЕНА

(Сва претрне)

Јух!...

(За се)

Да се чистим, да само мене не ухвати!

(Гласно)

С' Богом!...

ГОЈКО

Куда ћете?

ЛЕНА

Журим! Имам посла!

(За се)

Јао, одсекле ми се ноге!...

*(Оде средином)**Ларма се понови.*

XV ПОЈАВА

Милка Пређашњи

МИЛКА

Та шта је то?

(Смотри Гојка)

О, пардон!

ГОЈКО

О, молим!

МИЛКА

Ко то виче?

ГОЈКО

Не знам!

Ларма опет.

МИЛКА

То долази из авлије!
(Приђе левоме прозору)
Ха! Боже!

ГОЈКО

(Приђе јој)
Шта вам је!...

МИЛКА

Отац се потукао!

ГОЈКО

(Нагне се на прозор)
Шта видим? Са Мошом! Шта ће то да значи?...

МИЛКА

Ах, Боже! Господине!... Трчите – браните га!...
(Пође средини)

ГОЈКО

(Остане код прозора)
Умирите се! Развадили су их... Ето их овамо!...

МИЛКА

Ужасно! Ја не знам шта је оцу данас!

ГОЈКО

Е, па дешава се и тако што!...

XVI ПОЈАВА

Пређашњи. Моша. Кузман

КУЗМАН

(Сав каљав од ђубрета)
Ти ли мени, удешаваш врдаламе, да те научим, бре брате па-
мети!...

МОША

(Сав каљав и подрпан, са разлупаним шеширом, набијен му до ушију)

И – ја не разумем шта очец, брате...

МИЛКА

Јао отац, какав си!...

КУЗМАН

Какав сам, да сам – бежи!...

ГОЈКО

Ама шта вам је!

КУЗМАН

Теб' се не тиче!

МОША

И ја не знам шта оче? –

КУЗМАН

Питам ја тебе шта ти тражиш по моје ђубре?...

МОША

(Збуњено)

Ја?... Ја сам тражио – писам ништа тражио... Јао! Штипа ми ово ђубре у очи, молим вас госпођице да се оперем!...

МИЛКА

(Покаже десно)

Тамо, извол' те!

МОША

(Пође десно)

КУЗМАН

И ја ваљда могу да се оперем у својој кући!

(Иде за Мошом)

ГОЈКО

(Иронично)

Хајд, ја ћу да вас полијем.

Сви троје оду десно.

XVII ПОЈАВА

Милка. Па Трајко и Цана, циганка

МИЛКА

Ја не разумем шта све ово значи... Нека трка... нека свађа, а Бог ће их знати зашто... Ух, ал' сам се ја препала!... Морам послати по бром -- калимегдан!...

(Пође десно)

ТРАЈКО

(Гура Цану напред)

Влезај, влезај кад ти кажам!...

ЦАНА

Ама, шта оћеш од мене?... Шта сам скривила...

ТРАЈКО

Шта збираш артичики, па си правам кошију по тебе те!...

МИЛКА

Шта је то?

ТРАЈКО

Па, циганка.

МИЛКА

Видим. Шта ће она?

ТРАЈКО

Газда рече да гу врнем...

МИЛКА

А зашто?

ЦАНА

Не знам фрајлице, љубим ти руку... вуко ме доведе... Један ми ото торбу... па нисам одмакла ни у трећи сокак, други ми дочепало па ми вуче овамо...

МИЛКА

(Трајку)

Па што си је довео?

ТРАЈКО

Кој ти га знаје.

ЦАНА

Па онда да идем... Шта ћу да вам смећем...

XVIII ПОЈАВА

Кузман. Пређашњи

КУЗМАН

Не може то тако, опери се па да, бре брате, пречистимо ђубре, овај, оћу рећи рачун.

ТРАЈКО

Туж си је, циганка...

КУЗМАН

Аха!... Кам артије?... Куд су ти артије?

ЦАНА

Које артије, господине?...

КУЗМАН

Оне што си узела из ђубре?

ЦАНА

Па то ми узео са све торбу онај први господин, што ми стигао...

КУЗМАН

Који господин?...

МИЛКА

Али тата забога!...

КУЗМАН

Ти да ћутиш!...

ТРАЈКО

Онај што седаше туј, онај господин је по пре од мене ме, стигнао
циганку...

КУЗМАН

А, нови ћата... па камо га!... Ух... Данашње трке и збрке... Ово је
егоигуално!...

XIX ПОЈАВА

Арса, Витомир. Пређашњи

ВИТОМИР

(Уђе средином са Арсом)

Ево газде, па њему кажите!... Шта се цапате?

КУЗМАН

Шта је то?

АРСА

Шта ви хоћете пријатељу, да продајете ствари, је л' те? Е, роде
мој, нашо' је бата признаницу... па ћемо сад, да се мало при-
питамо, за дуплу наплату...

КУЗМАН

Какву дуплу наплату?...

ЦАНА

(Са Милком разговара)

Дај длан!

МИЛКА

(Тихо)

Ево!

АРСА

(Вадио је признаницу)
Шта је ово?

КУЗМАН

(Забезекнуто)
Које?

ВИТОМИР

(Тихо Кузману)
Твоја признаница, слагао је онај сензар да је изгубљена – пронашао је!...

ТРАЈКО

(Посматра Цану и Милку, стоји у средини)
И ти ће јој стрефнаш што ће да биде?

ЦАНА

(Гледа у длан)
Црномањасте речи... Писмо на путу...

ТРАЈКО

С' Марку ли, ели не плаћено...

АРСА

Како не плаћено; плаћено, дабоме да је плаћено... Показаћу ја вама!... Чекајте!... Букагије пријатељу! Букагије!...

(Изјури средином)

КУЗМАН

(Витомиру)
Стигни га, подај му, колко хоће... запуши му уста, бре брате!... Ух!... Иди!... Пожури!

ВИТОМИР

Одо ја! Ах-измаче ми се тако красан попис ствари!...
(Оде средином)

МИЛКА

Та није могуће?

ЦАНА

Тако је... шрафта тако ти каже...

ТРАЈКО

Много си вешта...

КУЗМАН

(Шета замишљено)

Који му је данас дан?... Мора да је неки Климентије!... Несрећан неки дан, бре брате –

(У шетњи наиђе на оно троје)

Шта је сад? – Шта врачаш?

(Гурне циганку)

Торњај се!

(Милки)

Ти одлази у твоју собу! – Гле ти ње, мало мени моје муке...

МИЛКА

(Пође)

О, Боже отац, баш сте ужасни!...

XX ПОЈАВА

Моша Гојко Пређашњи. Па Перса

ГОЈКО

Е, тако, опро си се од греха!...

МОША

Чудновата фортуна данас! Много сам се на патио, овакав дан не памтим, скоро!

КУЗМАН

Ама овај ћеш дан да запамтиш, бре брате, одлично ћеш да га запамтиш...

ГОЈКО

Море смирите се!

ПЕРСА

(Улети бесно средином, са револвером, испрси се пред Кузманом)

Дај меницу лопове, или ћу да скрешем!...

МОША

И – јао!

(Стругне средином)

ЦАНА

Леле!... Шта се шалите, тако страшно!

ТРАЈКО

Мајке, не се тепајте!

(Оде под миндерлук)

МИЛКА

Боже!...

(Утекне десно)

ГОЈКО

Мир, за Бога!

(Повуче се у страну)

КУЗМАН

(Уплашено)

Бре брате!... егоигуалне ствари!...

ПЕРСА

Меницу!...

КУЗМАН

(Приђе столу)

Ево, ево...

(Прегура)

Нема је!... Куд је?... О, Боже, па и у њу су однели!... Где је циганка?...

ПЕРСА

Сам си циганин!...

КУЗМАН

Не кажем вами...

(Претура по столу)

Аја, нема – никуд је нема!...

ПЕРСА

Нећу да чујем!...

ГОЈКО

Стишајте се... наћи ће човек!...

XXI ПОЈАВА

Витомир. Пређашњи

ВИТОМИР

(Задуван дође средином)

Ужасно! Накит је украђен! Госпа Лена је у кварту – издала је све вас!...

ГОЈКО

Како?

КУЗМАН

Мене се не тиче!... Шта се мене тиче!...

ТРАЈКО

(Под креветом)

Је ли без убијања, да излегнем? Ако је за убијање да се не мицам...

XXII ПОЈАВА

Тимотије. Пређашњи

ТИМОТИЈЕ

(Носи циганкину торбу)

Уз'о сам јој торбу; она је утекла!

КУЗМАН

Ха, дај овамо!

ПЕРСА

Меницу!...

КУЗМАН

Одмах, одмах, бре брате!

(Претура по торби)

ГОЈКО

(За се)

Куд ћу ја? Крађсна ствар... код мене! Ах, Лено, Лено!...

ВИТОМИР

(Одшкрино врата, па гледа напоље)

Од куд овај овде! Нестрпљиво очекујем позив!

КУЗМАН

(Тресе торбу, испадну неке крпице и кости)

Нема ни парчета хартије...

ВИТОМИР

Какве хартије...

КУЗМАН

Циганка их узела!... Овај јој ко бајаги отео, па ето, бре брате, ни куд трага од хартије!...

ВИТОМИР

Па то је овај појео...

КУЗМАН и ПЕРСА

Како?

ГОЈКО

(За се)

Сви се данас проводимо!

КУЗМАН

Ама зар појео менице?

(Тимотију)

Је ли море?

ТИМОТИЈЕ

Моја слабост... Управо страст!... Иначе сам вредан... не уморан!

Имам сицфлајша што рекли Немци!...

ПЕРСА

Је ли и моју меницу појео?...

КУЗМАН

Ух... и твоју!.

ПЕРСА

Да Богда господине, да вам је наздравље!...

(Оде средином)

ВИТОМИР

(На вратима)

Ето га!...

ГОЈКО

Ко?...

ВИТОМИР

Позив!

XXIII ПОЈАВА

Жандари. Пређашњи

ЖАНДАРМ

Газда Кузман Дерикожић и Гојко "Канаринка" имају позиве!
Одма с' мене да пођу у кварт!

ГОЈКО

Зашто?

ЖАНДАРМ

Не знам. Така је наредба! Хајд, одма!...

КУЗМАН

Ја немам тамо посла... Ја поштујем власт, одајем чест и свакоме практиканту... Али морам да останем овде!...

ЖАНДАРМ

Не знам ја за то!

КУЗМАН

Појео ми је брате, менице; оћу да чекам процедуру... Можда ћу коју да сачекам!...

ВИТОМИР

Сад оставте, видте да је хитно!

ГОЈКО

Хајдмо Кузмо!...

КУЗМАН

(Дере се)

Ја нећу!... Ја знам шта ме чека!... Черупали су ме доста!... Нећу!...

ЖАНДАРМ

Ама, ја не могу да чекам!

(Узме га за руку)

Хајде!

КУЗМАН

Нећу!... То је насиље! Нећу!...

XXIV ПОЈАВА

Милка Пређашњи

МИЛКА

Јао! Шта је сад опет!... Отац!...

КУЗМАН

(Окрене се њој)

Чедо моје... Ја одо! Дужност је! Власт је!... ти пази на господина... Сачекај менице... Подај му... рицинус!...

Жандарм га извуче а за време тога говора изашли су напред Гојко и Витомир.

МИЛКА

Тата!...

ТИМОТИЈЕ

(Вади из џепа менице и меће у уста)
Последњи комад! Проклета страст!

ТРАЈКО

*(Излази испод кревета)*Свири, свири карађузел
ће ти скршам ћеманчето!...

ТИМОТИЈЕ

(Се тргне)

МИЛКА

(Плаче)

ЗАВЕСА

Београд, 1900.

БРАНА ЦВЕТКОВИЋ

КРАЉЕВИЋ
МАРКО

ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРБИМА

По причи Домановића

Брана Цветковић
КРАЉЕВИЋ МАРКО
ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРБИМА
По причи Домановића

ЛИЦА:

МАРКО

БОГ

ХОР СРБА

АВРАМ

СИМА

МИЛАН

ПЕТАР

МИРКО

КАПЕТАН

ЛЕКАР

ВИЛА

НАЧАЛНИК

ЖАНДАР

ПРЕДСЕДНИК

ГОВОРНИК

ЈАНКО

СТАНКО

НАРОД

У ДЕВЕТОМ НЕБУ

Кроз мрежасту завесу види се у средини позорнице мали облак. Позадина: хоризонт. Иза хоризонта стене у магли. Кад се завеса дигне, на позорници је мрак.

I ПОЈАВА

На позорници мрак.

ХОР СРБА

(Из далека пева познату)

О, јави се, Марко! Јави се!...

(Итд. После песме мала грмљавина)

II ПОЈАВА

Марко (Сам – у покрову)

МАРКО

Опет зову! Опет Српство кука:

"Где си Марко? Где десна ти рука,

Да исплати, ком је Српство дужно –
и да спасе цело Српство тужно!

Дођи Марко! Утри сузе наше –
 Што вецима земљу натапаше!
 Где си? – Дођи! – Српство на те чека!
 Чекамо те пет пунана века!... ”

Дању, ноћу чујем такве гласе,
 Од јаука небо таласа се!
 Вичу брате, а не вичу мало –
 Па ми данас сасвим додијало,
 Изађе ми просто на врх главе –
 (*Удари се шаком по темену*)
 Па бих вол’о, да видим шта праве?...
 (*Погледа у облак*)

Музика – облак се засветли (Овај облак не мора да буде)

III ПОЈАВА

Бог (У облаку). Марко.

МАРКО

О, Господе! Опрости твом рабу.
 Што те моли, да му снагу слабу
 Сад ојачаш – вратиш срце жарко
 Да сам Марко – к’ о што беја Марко!
 Да ме пустиш, да на земљу сиђем!

БОГ

(Из облака)
 Шта ћеш тамо?

МАРКО

Да Српство обиђем!
 Јер ме зове, преклиње и моли,
 Па да видим шта га тако боли?

БОГ

Ни лекарство ту ништа не уме
И ако су пронашли серуме!
Немој ићи! Остани горе,
Мани Србе, док се – договоре!

МАРКО

Тај договор, још од "времја оно",
та ваљда се до данас докон'о?

БОГ

Не бих реко. Од силних партија
Договору нигде нема краја –
Свађају се и глупи и умни –
час се гложе; час су споразумни!
Нема краја...

МАРКО

О, скоро су крају!
Они само на мене чекају!
Мене зову, да им дани сину
Мене зову да крећем на Дрину
Реци само: да л' одсуство дајеш?

БОГ

Пази само, да се не покајеш!

МАРКО

Још те молим: поврати ми Шарца,
И мој топуз силнога ударца.

БОГ

Нека буде!...

*Јака музика. Грмљавина. Хоризонт се отвори. Укаже се гојазан
Шарац – испред њега, из мора, топуз*

БОГ

Ено, све ти враћам!
С' добром жељом земљи те испраћам.

МАРКО

Хвала, Боже! Српство на то чека –
Марко нада – Марко извор лека!
(Пође Шарцу)
Давор Шаро! Лет' неке искре бију!
Давор Шаро! Хајдмо у Србију!...

ЗАВЕСА ПАДА

ПРОМЕНА

Пред друмском механом

*Десно механски доклат; под њим сто без чаршава и столице.
Лево и у дну шума*

IV ПОЈАВА

Милан. Сима. Аврам. (Седе за столом)

АВРАМ

(Чита новине. Сриче)

"Екстремисти се сударају. Експлоатација с' тога нивоа не може им-
понујући да реузира. Еманципација, прогресивна..."

(Говори)

Ух! Давно нисам читао, па запиње језик.

СИМА

А згодне су и речи.

МИЛАН

Да ли му то што год значи?

АВРАМ

Наравно да значи. И то много значи...

СИМА

И ко ти га зна шта значи!

АВРАМ

(Наставља читање)

"Прогресивна..."

МИЛАН

Нађи брате нешто лакше.

АВРАМ

(Брише зној)

Није ни ово тешко...

СИМА

Види се.

С поља Марков глас и Петров јавук

ПЕТАР

(С поља)

У помоћ!...

МАРКО

(С поља)

Да си вила, па да имаш крила

Ил' да су те виле одојиле,

Пак да си ми лани побјегнуо

Данас би те ухватио Марко!...

V ПОЈАВА

Пређашњи. Петар. Мирко.

ПЕТАР

(Са велосипедом с лева)
Не дајте погиб'о!...

МИРКО

(Излети из кафане)
Шта је? Ко запомаже?...

ПЕТАР

Јао! Јуре ме!... Хоће да убије!
(Утекне лево)

СВИ

Ко ће да убије?...

МИРКО

Није ово гора Романија!... Да убије! Будала – Колико ме преп-
аде!...

VI ПОЈАВА

Пређашњи, без Петра. Марко.

МАРКО

(Дође с' топузином с лева)
И ако си утвара паклена
Топуз ће ти ребра поломити!
(Заљуља топузину и баци десно у кулису)

ПЕТРОВ ГЛАС

(У даљини)
Јао!...

МАРКО

(Гледа десно)
Изврте се – и сав се расплину!
Нек запамти моју топузину –
(Осталима)
Није штета – боље што не живи
И тако је био нечастиви!
(Грмне)
Здраво да сте незнане делије
Деде седте, да се вино пије!
(Рукује се са свима. Како кога стегне онај дрекне и утекне)

VII ПОЈАВА

Марко и Мирко.

МАРКО

Кој вам бијес? Куд бежати стасте?
Зар ме за то с' оног света звасте?

МИРКО

Како кажете? Одакле сте?

МАРКО

Краљевић сам Марко, тако м' Бога
А сиш'о сам с' неба деветога!

МИРКО

(Уплашен за се)

Лепо ми иде! Овај је луд!...

(Гласно)

Ако, ако – Изволте сед'те! Шта је по вољи?

МАРКО

Механција, донеси ми вина

И за мене и мога Шарина!

МИРКО

Одма Молим. Сад ће бити!...

(Оде у кафану)

VIII ПОЈАВА

Марко (Сам).

МАРКО

Где сам зап'о? Зар су Срби ово?

Зар ће ови са мнош на Косово?

Све сам ситнеж – закржљали тићи,

Од Србенде све сами Српчићи!

Не смеш љуцки крај њих ни да кинеш –

У облак ћеш да их одмах винеш!

(Шарац зарже иза кулиса)

Чекај Шаро! Знаш жеђца те мори –

И у мени жедно срце гори –

Чекај мало, слађе ће да прија.

Камо вина море меанција?!

IX ПОЈАВА

Марко. Мирко.

МИРКО

*(Донеси на послужавнику чашу вина – дрхће).
Ево... Изволте!...*

МАРКО

Коме ти то? Зар ти са мном шалу?
Виц би био да је у бокалу,
А камоли у том напрстаку.
Е, зато си заслужио шаку!
(Опали мејанцију)

МИРКО

(Изврне се)
Јао!... Па да донесем по литре... и соду!
(Устане)

МАРКО

Муч будало! Само једну мање!
(Уздахне)
Нема мени крчмарице Јање,
Да ме служи и напаја жедна –
Све бадава, Јања беше једна!

МИРКО

Да донесем цео литар?...

МАРКО

Чујеш море, не разљуђуј мене –
Донес' вина у пуне легене!

МИРКО

Извин'те... ово је друмска меана – мало се троши пиће – једва
ако имам свега за пола легена...

МАРКО

(Пође)

Где сам запо? Ту ни вина нема –
Да се стиша жеђца преголема!

МИРКО

Ако желите пиво из флашама.

МАРКО

Мани ме се; не замећи кавгу,
Јера ћу те манут топузином.
(Прилази левој кулиси)
Јавор шаро! Овде нема вина –
Јон' до других бољих мејанчина!
(Оде)

Х ПОЈАВА

Мирко. Па Аврам, Сима

МИРКО

Изби ми три здрава зуба!... Не знам ни сам зашто? Лепо сам му доно вино и то оно, од пет и по гроша, а он плес! Само да је било кога, да сведочи.

СИМА и АВРАМ

(Изађу иза мејане)

Ми смо сведоци...

МИРКО

Зар сте видли кад ме ошамари?

СИМА

Чули смо!

МИРКО

То је насиље.

АВРАМ

Дај перо и мастило.

МИРКО

Шта ће ти?

АВРАМ

Да напишем кривичну тужбу. А ти дотле, на коња па запни лекару, да ти да уверење за тешку повреду.

СИМА

И приви на образ ладне облоге.

МИРКО

Тако ћу и да радим. А где се деде Милан?

АВРАМ

Оде по капетана, да учини увиђај над мртвим Петром.

МИРКО

Ама зар га уби?

СИМА

Како га је лако ударио, са црном га земљом саставио.

МИРКО

Онда сам ја јефтино прошао.
(Оде у механу)

XI ПОЈАВА

Аврам и Сима (без Мирка)

АВРАМ

Пет динара за сведочење и пет за тужбу – банка.

СИМА

Море како би било, да ми ономе лудаку подметећемо муштерије, да им избија зубе, па да сведочимо.

АВРАМ

Него море! Једног дана прошли би ко велосипедиста.

XII ПОЈАВА

Пређашњи. Мирко, па Капетан и Милан.

МИРКО

(Доноси перо, мастило и хартију. Увезане вилице марамом. Под ову мараму с једне стране потури се каква крпа, да изгледа да се надуо образ)

Ево. Пиши брате!

АВРАМ

Ни бриге те!

СИМА

Даћеш само паре, да се снабде тужба прописном таксом. То ти се рентира –

АВРАМ

То ће на њега да падне. Навешћу ја ту параграфе за убиство, за тешку повреду, претрпљени страх и трошкове око лечења.
(Седне и пише)

МИРКО

Наведи брате, наведи!

КАПЕТАН

(Долази у униформи, за њим Милан)

Брже! Брже на коња! Чету жандарма нек пошаљу –

(Даје хартију)

Ово носи началнику. Брзо! Јури – шта стојиш!.

МИЛАН

Одо ја све у трк!

(Оде полако)

КАПЕТАН

Ама како изгледа тај делипала?

МИРКО

Ко из позоришта! Има неке чудне аљине! Вели да је дош'о из деветог неба...

КАПЕТАН

Из деветог?... Чудновато!... Мора да је душевно слаб.

МИРКО

Како слаб. Сила! Удари ме шаком по образу, па ми изби три здрава зуба.

КАПЕТАН

Е!

АВРАМ

Дај зубе, да приложим под један!

КАПЕТАН

Јавио сам на све стране, да га хватају. А док стигну жандарми, неће никуд моћи да умакне! –

ХИИ ПОЈАВА

Пређашњи. Лекар.

ЛЕКАР

(С десна)

Ево мене. А шта се десило.

КАПЕТАН

Неки, Бог те пита ко је, дође, ђаво би га знао од куд, и поред друма не знам тамо кога, умлати враг би га знао зашто.

ЛЕКАР

Дакле увиђај је извршен. А где је леш!

СИМА

(Мује Мирка)

Подвргни се прегледу!

МИРКО

А, јес! –

(Лекару)

И ја би се подвргно прегледу! Избијена су ми три здрава зуба –

ЛЕКАР

Три здрава? Мене се тичу само болесне ствари!

(Капетану)

Где је леш?

КАПЕТАН

Море да је леш – лепиња брате! Сав је спљоскан поред друма. Хајдмо.

ЛЕКАР

Хајдмо!

(Оду лево капетан и лекар)

XIV ПОЈАВА

Сима Аврам Мирко, па Марко.

СИМА

(Авраму)

Тутни му коју пару, па ће одма да ти да уверење.

АВРАМ

(Дотле је писао)

Тако. Готово је. И тужба и допис за новине!

МИРКО

Какве новине?

АВРАМ

Сваку ствар треба предати на јавност.

(Чита)

"Три мејанџијина зуба" или обест једног силеџије. Јављам вам, да је гломазна шака неког подвалације, одузела из лепога низа од 32 зуба, Мирка кафеџије овдашњег, три најздравија. Ово се не памти у овоме крају, а најгоре је то да власт није томе злу стала на пут. Да су механџијини зуби здрави потврдиће и овдашњи беребрин –

Пушке припуцају.

СИМА

Шта је то!?

АВРАМ

Пушке?

МИРКО

То је потеря!

Пушке припуцају и... топови.

МАРКО

(С поља)

Давор Шаро! Давор грозна звери!
Зар ме тако сада изневери!...

МИРКО

Опет овај! Ја га више нећу услуживати! Аја – требају ми зуби
(Утекне у мејану)

СИМА

Готово и ми да се повучемо!
(Одјури иза мејане)

АВРАМ

Нисам ни ја луда да га дочекам!
(Утекне десно)

XV ПОЈАВА

МАРКО

(Дође без калпака разбарушен, са топузом)

Јао Шаро! Јој кљусино клета
Ево има триста шесет лета
Како но смо једно с другим стали
Ал' до сад ме никад не обали!
(Пушке припуцају – и топови)
Шта је ово? Деснице ми руке –
Никад до сад не чух ваке звуке!
То преплаши и мог Шарца лака

Па ме збаци, а по сред трњака!
(Ларма с поља, из даљине)
 Тресак... Хука... и граја се диже!
 И ево их, овамо се ближе!
 Шта то значи? Да л' то мене плаше?
 Па зашто ме толико зивкаше?
 Ао, вило посестримо! Где си?
 Ову беду са мене отреси.
 О, јави се!...

XVI ПОЈАВА

Вила, Марко.

Хоризонт се дигне, у стенама укаже се вила.

МАРКО

(Тргне се и загледа вилу)

Реци: шта то значи?

Целу ствар ми вило протумачи!

ВИЛА

(Модерно "шик" обучена)

Ништа не знам! Чудни сад су веци!

Оно старо не личи ни деци!

Куд се макнеш видиш бруке саме

Телефоне, бонве, телеграме.

Нема старог – старо свуда кварте –

У моди су сада анзихте – карте,

Биоскопи, аутомобили –

И летење к'о на лаки крили

Тесне сукње – широки шешири!

Не питај ме, Марко, већ се смири.

Трпи све то, ма да ти не годи
 (Избаци ногу)
 И владај се по париској моди! –
 (Пође)

МАРКО

Стани! Где ћеш! Остави се хитње!

ВИЛА

(Поверљиво)
 Могу да ме уапсе због скитње!
 (Оде)

Хоризонт падне.

ХVII ПОЈАВА

Марко (сам).

МАРКО

И она ми ништа не објасни!
 Оде некуд – да се не закасни!...
 Е, па добор! Ја ћу мојски нако.
 Ма испало све и наопако!
 Буздовану чедо моје немо –
 држ се сада, ми се разумемо!
 (Пушке опет припуцају)
 Опет! Добро, ја бежати нећу –
 И те зврчке од Срба поднећу!
 (Погледа десно)
 Иде неко! У црвеној капи!
 Топузино одбићеш му сапи!

XVIII ПОЈАВА

Марко. Капетан. Лекар (С лева).

КАПЕТАН

(Сими)
Дакле то је?

СИМА

То је боме... то је!...

(Кидне у кафану)

КАПЕТАН

Шта је силеџија! Шта си се нашарао као да су машкараде... Не-
ћемо тако голубе мој... Баџи буџу!...

МАРКО

Не вређај ми топузину перну,
Јер му не знаш силу нсизмерну.
Куцнућу те њиме по грбини
И сравнити с' прахом у прашини!

КАПЕТАН

Шта, још претиш!
(Окрене се лекару)
Везујте га! –

ЛЕКАР

Извинте!

КАПЕТАН

О, пардон – ја мислио да је Сима! Где је Сима?

МАРКО

Ког да вежеш? Та нисам ја стварка!
Дед топузу, представи му Марка!
(Измане топузом и пође капетану)

КАПЕТАН

(Уклања се)

Та овај је луд! – Господин докторе!

ЛЕКАР

Кад га вежете даћу лекарско мишљење!

(Утекне)

КАПЕТАН

(За се)

Боже овај се не шали! Лудаку се ваља уклонити с' пута!

(Побегне лево)

МАРКО

А што бежиш, тек што грдњу заче –

И куд бежиш незнани јуначе?

Та стић' ћу те па да окрилатиш,

Ону грдну скупо ћеш да палтиш!

(Оде)

XIX ПОЈАВА

Мирко и Сима (Извире из кафане)

СИМА

Ено, јури капетана! Јој, ако га стигне!

МИРКО

Мени је богме сад мило, што ми изби зубе – бар сам ост'о жив.

Граја иза кулиса – пушке.

СИМА

(Приђе левој страни)

Гле!... Гле!. Испадосхе пред њега жандари! – О – хо! Ал' их макља оном буџом!...

- МИРКО
(Извирује непрестано)
 А капетан?
(Мало изађе)
- СИМА
 Још мало па ће га стићи!
(Дрекне)
 – Ено!...
- МИРКО
(Стругне натраг)
 Шта је?!
- СИМА
 Удари капетане!
- МИРКО
 А капетан
- СИМА
 Нестаде га! То јест – стави га целог у капу. Само му ципеле вире из капе!...
- Јака ларма*
- МИРКО
 Шта је сад!...
- СИМА
 Склепташе и њега! Наиш'о началник с' људима.
- МИРКО
(Излази)
 Зар овога силецију.
- СИМА
 Јес бога ми, ено везују га!
- МИРКО
(Сасвим приђе)
 Ако – ако!... Само ако је имућан, да се наплати оштета!
(Увати се за вилицу)

Граја све ближе.

СИМА

Ево их!...

XX ПОЈАВА

Началник. Жанدارми. Народ. Марко везан. Милаи (Носи писарску капу из које вире ципеле), два сељака једва носе Марков топуз и спусте га пред сто

НАЧАЛНИК

Овде ћемо свршити саслушање. Управо испедићемо ствар. После ћемо те спровести суду. Онда можеш узети каквог адвоката да те брани. –

(Седне за сто – извади акта)

МАРКО

Да ј' Обилић ту, побратим мио
Ласно бих се јунак одбранио.

НАЧАЛНИК

(Увек мало плашљиво и врло учтиво)

Како се зовете?

МАРКО

(Јако)

Марко Краљевић!

НАЧАЛНИК

(Испусти перо)

Молим вас говорите тише, јер стојите пред влашћу! Ја нисам глум. Кад сте рођени?

МАРКО

1321 године.

НАЧАЛНИК

Одакле сте?

МАРКО

Из Прилепа, града бијелога.

НАЧАЛНИК

Чиме се занимате?

МАРКО

Хм! –

НАЧАЛНИК

Питам: јесте ли чиновник, трговац, или радите земљу?

МАРКО

Није мени ни бабо орао

Пак је мене љебом одхранио!...

НАЧАЛНИК

Па онда, каквим сте послом дошли?

МАРКО

Како, каквим послом? Па зовете ме из дана у дан већ пет стотина година. Једнако ме певате у песмама и кукате. "Где си Марко?" "Дођи Марко" – Па ми се већ у гробу додијало и замолих Бога да ме пусти да дођем амо.

НАЧАЛНИК

О, брате слатки, глупо си урадио. Којешта, та то се само тако пева. На песму, да си био паметан, не би ни полагао, нити бисмо сад имали толику невољу, и ми с тобом и ти с нама. Да си званично, позивом, позват, е то је већ друго. А овако, немаш олакшавајуће околности... Којешта, каква посла ти овде можеш имати?

(На страну)

Иди до ђавола и ти и песма! Измотавају се људи, те певају кошета, па сад мене овде хвата грозница!...

МАРКО

(За се)

Ој, давори ти Косово равно
Шта ли си ми дочекало тужно,
После нашег честитогa кнеза,
Да цар турски, сад по теби суди!

(Гласно)

Ал' тако се ја не звао Марко –
Ја ћу поћи ако нико неће –
Хоћу поћи макар доћи нећу.
Отићи ћу граду Цариграду,
Погубићу цара од Стамбола!

НАЧАЛНИК

Доста. То је нова кривица! Ви нам тиме чините грдну несрећу, сад кад пишемо ноте страним силама, јер сад је наша земља у пријатељским односима с Турском.

МАРКО

Па кога ме врага онда зивкају?

НАЧАЛНИК

Не удаљујте се од ствари! – Починили сте силне кривице, за које се оптужујете. – Прво извршили сте грозно убиство над Петром Толићем, трговцем, који се шетао на велосипеду.

(Разгледа акта)

Према тачном увиђају и лекарскоме прегледу, убили сте га тупим оружјем. – Друго: напали сте Мирка механџију, у намери да га убијете –

МИРКО

Јесте...

НАЧАЛНИК

Али он је срећно умакао. Томе уваженом грађанину, који је био и посланик народни, избили сте два здрава зуба –

МИРКО

Три, молим вас – три.

НАЧАЛНИК

Не трпајте се у разговор. Трећи је сигурно био шупаљ. Даље: извршили сте убиство над многим жандармима, а капетана сте просто претукли.

МИЛАН

Сабио га је целог у капу. Ево!

НАЧАЛНИК

(Марку)

Имате ли што да приметите?

МАРКО

Ако вам је баш стало до њега, повуците га за ноге јуначке и из капе извуците човека! –

НАЧАЛНИК

То је лекарска ствар. Ја само ислеђујем. Имате ли што непокретног имања?

МАРКО

Не знам шта је с' дворма у Прилепу?

НАЧАЛНИК

Дакле немате! А од покретног имања? – Ухватили смо вам шарца, добар је коњ; сем њега ваше одело имаће неке вредности. – То ће се продати лицитацијом, да би се отуд могли наплатити судски и кривични трошкови.

(Жандармима)

Водите га сад у затвор!... Окујте га!...

МАРКО

Зар ме зато пет векова звасте? –

(За се)

Трпи Марко сад ти друге није!

(Гласно)

Оће л' бити бар што да се пије?

НАЧАЛНИК

По два деци вина сме пити, ако имаде да палти. Иначе тајн и воду!... Водите га!

ЖАНДАРМИ

(Поведу Марка)

МАРКО

(Началнику)

С' Богом остај, незнани јуначе!

Ако Бог да те се ослободим –

Скупо ћеш ми за ово платити.

Марко, Жандарми, Народ оду десно.

XXI ПОЈАВА

Мирко. Началник. Сима.

МИРКО

Права напаст!

НАЧАЛНИК

Незгодна ствар.

СИМА

Па шта мислите? Оће л' да омасти колац?

НАЧАЛНИК

(Скупља акта)

Смрт му не гине. Ако му се заслуге за Српство узму као олакшавајућа околност, отићи ће на смрт и да плати оштете и све парничне дугове. А ако апелација узме дело, као да је политичке природе, замениће смрт са вечитом робијом.

МИРКО

Оно, како и да га осудиш на смрт кад је човек већ један пут умро, пре толиког времена?

НАЧАЛНИК

Тако је.

СИМА

Море, свешће му се све на десетак година робије! И да плати трошкове!...

(Оду)

ПРОМЕНА

После десет година

У кафани, на патриотскоме збору – лево напред врата општи улазак; у дну на средини прозор. Десно у дну сто председников. Код левих врата две, три столице. Више астала. Звонце. Писаћи прибор итд. –

XXII ПОЈАВА

Председник. Говорник. Јанко. Станко. Народ.

СВИ

Усваја се! Усваја се!...

ПРЕДСЕДНИК

Господо. Пошто има још пријављених говорника, дајем 10 минута одмора.

Многи излазе из кафане – неки су око стола председникова, мимиком се разговарају.

XXIII ПОЈАВА

Пређашњи. Кр. Марко.

МАРКО

(Уђе, у отрцаном цивилном оделу, опао. Жалосно изгледа Станку)

Шта је ово овде?

СТАНКО

Патриотски збор.

МАРКО

А шта се чини ту?

СТАНКО

Доносимо резолуцију, којом ће се осудити варварско понашање Шваба према Босни, Косову и по целој Старој Србији и Македонији! –

МАРКО

(Радосно)

Ха! Ови су ме звали!

СТАНКО

Како велиш?

МАРКО

(Збуњено)

Ништа... ништа...

СТАНКО

Вала и мени је ништа

(Оде председ. столу)

МАРКО

(За се)

Једва једном наћох праве Србе! Тамновао сам 10 година. Издржах робију у горњем београдском граду. Прође и тих десет

година мука. Пустеше ме. Потражих мога Шарца. Лицитацијом купило га трамвајско друштво. Вук'о је трамваје, па је ороноу. Продадоше га неком баштованији, да окреће долап! – Давор Шаро, много пропатисмо. Одело ми одкупио Народни музеј. У овоме мање падам у очи...

СТАНКО

(Пришао је опет Марку)

А одакле си ти брате?...

МАРКО

Ја из Прилепа... овај – из роднога места Краљевића Марка! Ја, збиља, нешто мислим, како би било да устане Краљевић Марко, па да бане овде, да нас позове на Дрину!

СТАНКО

Море ћути, брате слатки, виш' да само говоримо и ништа друго. Како те Косово снашло! Немам што кажу кад да одем у чаршију да купим соли и опанке, а да видиш нема се су чим ни купити! – И ово овде само се дангуби – нешто ка оћемо!...

МАРКО

Добро брате; а знаш ли ти да је на Косову пропало наше царство, па треба Косово осветити?

СТАНКО

Пропао сам и ја мој брате, горе не може бити. Видиш да идем бос? А док ме стигне плаћање пореза, нећу знати ни како ми је име...

ПРЕДСЕДНИК

(Звони)

СВИ

(Узимају места – улазе)

МАРКО

(Седне десно напред)

ЈАНКО

(Седне до Марка)

ПРЕДСЕДНИК

(Зазвони)

Има реч Марко Марковић!

ГОВОРНИК

(Устане – искашље се, заузима позитуру)

Господо и другови! Непријатно је за нас, али ме саме прилике, само осећање нагони, да почнем свој говор Јакшићевим стиховима:

(Тражи стихове)

ЈАНКО

(Дотле разговара с Марком)

Слушао сам ја, да се неки лудак, пре десетак година издавао за Марка Краљевића, починио нека злочинства, те га осудили на робију.

МАРКО

Знам то. Него шта би радио да се баш јави, па да те позове на Дрину?

ЈАНКО

Дао би му доста вина да пије и лепо би га испратио.

МАРКО

А Босна?

ЈАНКО

Каква Босна на ове оскудне године? Кошта то много! Велики је то трошак, мој брате!...

ПРЕДСЕДНИК

(Звони)

Пет!... Ко то мумла? Ћутите!... Чујмо г. Марковића.

ГОВОРНИК

(Држи цедуљицу)

И то овим стиховима:

"Ми Срби несмо, Ми људи несмо!...

Та да смо Срби, та да смо људи,

Та да смо браћа, ох Боже мој!

Та зар би тако с' Авале плаве

Гледали ледно у огњен час,

Та зар би тако, ох браћо драга,

та зар би тако презрели вас?

Тишина

МАРКО

(Уздахне)

Ах!...

СВИ

(Се окрену и погледају га)

ПРЕДСЕДНИК

(Зазвони)

Песст!...

ГОВОРНИК

Јест, другови, страшан прекор великог песника на ово наше меко колено! Изгледа збиља као да нисмо ни Срби ни људи! Ми мирно гледамо, како пада свакога дана по неколико српских жртава, од крвавог ханџара арнаутског; гледамо, како се пале српске куће у престоници Душановој, како се бешчасте српске кћери и народ трпи муке највеће ту, где беше српска слава и господство. Да, браћо, из тих крајева, па и из Прилепа, постојбине нашег највећег јунака Краљевића, чујете ропске уздахе и звек ланаца, које бедни потомак Марков још вуче! А Косово тужно, још се и сад сваким даном, залива српском крвљу – још чека освету! И ми и данас, над тим тужним разбојиштем, над тим светим гробљем наших див витезова, над тим поприштем славе бесмртнога Обилића, можемо јекнути уз онај тужни јек гусала,

што га народ пропрати песмом, у којој наш велики јунак Краљевић, као представник туге народне, пролива сузе од очију и говори:

Давор, здраво, ти Косово равно,
Што ли си ми дочекало тужно?

МАРКО

(Уздахне)

Ах!

СВИ

Песст!...

ПРЕДСЕДНИК

(Звони)

МАРКО

(За се)

Пошао бих сада на Косово,
Па ма опет допао – робије!

ГОВОРНИК

(Наставља)

За срце уједају ове речи свакога Србина и зове га да оживи мишице Краљевића Марка и Обилића, ту с' Марком плаче цео народ наш али сем тих суза великог витеза нашег, треба нама још.

МАРКО

(За се)

Ја не могу дуље издржати!

(Скочи, полети говорнику да га загрли, али обали Јанка и Станка између којих је седео)

Ево Марка, не бојте се браћо!

(Загрли снажно говорника, те и говорник падне)

ЈАНКО

(Како је први пао)

По-мо-ћ!

СВИ

(Нагрну на врата)

ГОВОРНИК

(Премо од стра)

Бра... бра... бра.. ђ... ђ... ђ...

(Скљока се)

МАРКО

Шта му би?...

СВИ

Помоћ! Полиција!... Зликовац!

Неки су попадали. Неки искачу кроз прозор, неки заглавили врата. Ово све иде врло живо.

МАРКО

(Седне на столицу – зарони главу у руке)

Овде више памет не помаже –

Плаше ме се, а опет ме траже?

Да л' се шале ил' ме само драже?...

Пауза

ПРЕДСЕДНИК

(Промоли се испод стола)

Шта би ово, ако ко Бога зна?...

ГОВОРНИК

(Долази к себи)

Ко је ово страшило?...

ЈАНКО

(Диге се)

Шта би ово с' нама? Јесмо ли остали живи?...

СТАНКО

(Диже се)

Не знам!...

МАРКО

(Благо – говорнику)

Шта ти би, брате слатки, те паде?

ГОВОРНИК

(Пипне се по темену)

Ударио си ме песницама!

МАРКО

Та нисам те се ни дотакао. Ти си лепо говорио, и велиш да Србима треба Маркова десница, а ја сам главом Краљевић Марко!

ПРЕДСЕДНИК, СТАНКО и ЈАНКО

(Уплашено)

Зар опет?

(Узмичу, један за другим и неприметно стругну)

XXIV ПОЈАВА

Говорник. Марко (без осталих).

ГОВОРНИК

Е, брате баш си лудо урадио, што си по други пут дошао међу Србе.

(Осврће се прозору)

МАРКО

Досади ми ваша кукњава и непрестано зивкање. Претурих се у гробу, претурих се више од пет векова, па баш се не могаше више трпети!

ГОВОРНИК

Ама то песме певају, брате слатки! То се само тако пева! Ти не знаш за поетику!

(Погледа на прозор – за се)

Ни једног нема, сви се разбегли!...

МАРКО

Лепо, молим те, пева се, али тако сте и говорили; ето ти си сад тако говрио.

ГОВОРНИК

Немој бити пристодушан, молим те брате, није то све тако, као што се говорио. То се тако говори да је стил лепши – китњастији! Види се да ни реторику не знаш! – Старински си ти човек, па незнаш многе ствари.

(Код прозора)

Наука је драги мој далеко дотерала.

ПРЕДСЕДНИК

(С поља промоли главу, да види шта ради)

ГОВОРНИК

Говорим, разуме се, али по правилима реторике

(Смотри председника, тихо)

Јавте, да га спроведу за лудницу! –

(Гласно)

говорник треба да има леп, китњаст стил.

ПРЕДСЕДНИК

(Се удаљи с прозора)

Да уме да одушеви слушаоце.

МАРКО

Као ти мене!

ГОВОРНИК

Ама не трба то узимати заистински: у песми се баци фраза: "Устани Марко" – и тако даље, али то је лепоте ради. А ти то примио у буквалном значењу, а не знаш да литерарни стил постаје тек појавом тропа и фигура.

МАРКО

Па шта ћу сад? Нити ме Бог позива натраг, нити овде могу опстати.

XXV ПОЈАВА

Станко. Јанко. Пређашњи.

Станко, Јанко и још неки постепено уђу

ГОВОРНИК

Заиста незгодно!

СТАНКО

(Држи конопац)

Врло незгодно!

МАРКО

Шарац ми код једног сељака на исхрани. Одела и оружја немам, а понестало ми и блага!

ЈАНКО

Врло незгодно...

СВИ

Незгодно је!

СТАНКО

Кад бисте имали добре жиранте, па да некако узмете новаца на меницу! –

ГОВОРНИК

Имате ли добрих пријатеља овде у месту?

МАРКО

Нема овде никога до Бога,
Нема мени побратима мога,
Побратима Обилић Милоша,
Побратима Топлице Милана
Побратима...

СТАНКО

Доста би била двојица.

ГОВОРНИК

Два жиранта – два потписа.

ЈАНКО

Не треба више...

ГОВОРНИК

Него, мислим се нешто... Јеси ли писмен? Умеш ли читати и писати?

МАРКО

Умем.

ГОВОРНИК

Мислим се нешто, како би било, да некако поднесеш молбу за неку службу? Могао би негде молиги, да те поставе за – практиканта.

МАРКО

А шта је то?

ГОВОРНИК

Онако, служба – лепа служба.

СТАНКО

Госпоцка посла...

ЈАНКО

Лепа плата...

МАРКО

Да ми је се блага докопати,
Па да купим два тулума вина –
Јера ми је жеђца додијала –
И да купим свијетло оружје –

ГОВОРНИК

Е, то не иде. Практиканти не носе оружје –

МАРКО

Има ли нека служба где се носи оружје, да бих ја могао у њој бити?

ГОВОРНИК

Та оно... таква служба...

СТАНКО

Има пандурска служба.

МАРКО

Шта ради пандур?

ГОВОРНИК

Па, прати чиновнике на путу с' оружјем.

ЈАНКО

Ако би их ко напао да их брани.

СТАНКО

Пази на ред; пази да ко коме не нанесе штете, и такве ствари.

МАРКО

Е – тако! То је лепа служба! – У пандуре ћу.

XXVI ПОЈАВА

Пређашњи. Председник.

ПРЕДСЕДНИК

(Тихо осталима)

Ту су болничка кола. Паз'те да га спетљамо.

СТАНКО

(Тихо)

Само лепим око њега.

ГОВОРНИК

Е, онда хајде, да тражимо пандурску службу. Кола напољу чекају, па ћемо лепо право у – плекану кућу!

МАРКО

Хајде вала, да се што заради
Да искупим Шарца од сељака
И одело моје из Музеја –
па ћу онда право на Косово!...

СВИ

(Око њега)

Хајде! Хајде!...

(Излазе)

ПРОМЕНА

Као прва слика.

Хоризонт се дигне. На мршавоме шарцу види се изнурен и поцепан Марко. Музика жалосан марш.

XXVII ПОЈАВА

МАРКО

О, стој Шаро – стигли смо где треба –
та ево нас у сред старог неба –
(Сјаши и сиђе под облак) –

Јача музика

облак се осветли

XXVIII ПОЈАВА

Бог. Марко.

БОГ

Шта је Марко? Осветил' Косово?

МАРКО

Ја Косово још и не сагледа,
 А претрпе триста и три беда!
 Тукоше, па у казамате –
 те изучих некакве занате,
 Знам да правим кутијице мале
 четке, кесе и разне свирале!
 Триста јада на ме наметаше
 Па ме најзад у лудницу даше.
 После тога молбицу написа:
 Добих службу, ал' знаш – пандуриса!

БОГ

Ја сам знао за све твоје боле.

МАРКО

Више боме не силазим доле!
 Па ма да ме и моткама јуре –
 Срба има доста за пандуре,
 а баш ако хоће са висина
 Нека узму Суљу циганина –

БОГ

Ја сам хтео њега послат с' неба –

МАРКО

Не би био пандур к'о што треба.
 Јер су Срби на то право стекли
 у тој служби сви су га претекли!
 (*Заплаче се*)

ЗАВЕСА

БРАНА ЦВЕТКОВИЋ

СРПСКО -
АУСТРИЈСКИ
РАТ

Савремена лакрдија у 1 чину

Брана Цветковић
СРПСКО-АУСТРИЈСКИ РАТ
Савремена лакрдија у једном чину

ЛИЦА

ВАНЕ

АНА, његова жена

ФРАНЦ

МАЦА, његова жена

ТИМА, историк

ГОСПА Тиминица

НЕЦА, момак

СОЈКА, слушкиња

Догађа се: код Ванета

СОБА

Врата, у дну, лево и десно. Прозор лево. Сто, столице, мали миндерлук; орманчић итд.

I ПОЈАВА

Ване. Ана.

ВАНЕ

(Задубљен у новине, чита и по који пут узвикне)

Аха! – Тако, тако!

АНА

(Улази с десна)

Мерквирдиг! – Опет! – Ум готес вилен, Ване, докле ћеш да читаш?

ВАНЕ

Док не добијемо компезације!

АНА

Шреклик! –

ВАНЕ

Е, шреклик! – Него! – Оће Швабе у шрек, ама ја не дам!

АНА

Ум готес –

ВАНЕ

Нотес не нотес, то ти је! Писасмо ми и ноте, па нам не помаже!
Е, кад нећеш писмено, сад ћемо да се разговарамо усмено...

АНА

А радња? А дучан? Оставио си и дучан на момке, све због те
Босне!

ВАНЕ

Оставио, јакако! Што ће ми и радња, док се ова радња не сврши...

АНА

А жена? – Никад са мном не разговараш, никуд ме не изводиш...

ВАНЕ

Каква жена! – Лако за жене!... Ово да се сврши, а за жену колај
работа! –

АНА

Лепо Бога ми! – Жена последња брига! – Прво рат, па све друго!
– Постао си сасвим мерквирдиг! И у сну бунцаш само о рату:
"распни се у стрелце!" "пуни" – "пали" – "јуриш!"...

ВАНЕ

Јуриш, јакако! На пангонет! Него како ти мислиш! Тако ти је то
у рату –

АНА

Али ти мене сатре твојим ратом! – Та нема рата човече!

ВАНЕ

Море, жено, држ' се неутрално! Ако нема рата сад ћемо да ра-
тујемо ја и ти! – Мало мени с оним Францом, с оном ћускијом,
што се бакћем, него сад почни и ти!

АНА

Па, натирлих; право има човек што се свађа с тобом, кад не може да ти докаже! –

ВАНЕ

Ајд, ајд! Држи му страну! – Ајд-ајд! – Оно, ти и ниси Српкиња! Ко зна која си вера? Отац ти био музикант Пепи... И ти си нека Швабица!

АНА

Па и ако сам, па шта?

ВАНЕ

Па ништа! Само, ако мислиш да можеш да ме анектираш, то батали! Не да се овај бата!

АНА

Па ти си од увек грубијан...

ВАНЕ

Е, тај сам! А ако ти се нисам допад'о, што си пошла за мене? – Што си дошла на туђу готовину? – Тако ви и знате, ви Швабе! Само, дај туђе! А шта донесете? – Шта си ми, на пример, ти донела? – Донела си ми бесплатну музику за свадбу! – Муфте ми је свир'о твој отац! –

АНА

Па шта очеш, свиро ти, натирлих!

ВАНЕ

И одсвиरो ми! И оставио ми тебе – свирајку, да ми по ваздан пиштиш!

АНА

Не пиштим, него ти кажем, није политика за тебе!

ВАНЕ

Него за Швабу! – Глете, молим вас! – Море знам ја боље шта је наше од свих Јерентала и Заука и баука! А што не знам, запитам кирајџију, госпон Тиму, па ми човек протолкује...

АНА

Е, већ и он много зна!

ВАНЕ

Професор је и мора да зна. Предаје историју.

АНА

Лепо предаје, зато му сви ђаци имају двојке –

ВАНЕ

Па, је л' то оћеш да се свађамо? – Теби све што је српско не ваља! Ето, сад ти не ваља ни Тима историк! – Па брате шта тражиш онда код Србина? – Кад ти ми не ваљамо и кад смо груби, иди код Швабе! Швабе су мекане ко крофна а ми Србенде, ми смо бога ми пршута!

АНА

(Иронично)

Пршута!

ВАНЕ

Пршута, јакако! Чврста посла! – Што не једеш крофне? – Е, јес, нема снагу к' о пршута!

II ПОЈАВА

Пређашњи. Неца

НЕЦА

(Улази средином с новинама)

Газда, поздравио те мајстор Франц. Каже: иде до куће по жену, па ће доћи овамо на мезе...

ВАНЕ

Ете га и тај за пршуту! –

(Неци)

Добро, добро.

НЕЦА

(Пружа новине)

Ево, и данашње новине; донесе поштар!

ВАНЕ

Дај, дај! –

(Узме новине, седа и чита)

АНА

Нецо, наточи вино и спреми мезе, кат че дочи Мајстор Франц?

ВАНЕ

Наточи и спреми, ал' не уноси, док не видим његово данашње швалско држање! Ако не попусти нема ни мезе – нема муфте ништа! –

АНА

Али Ване немој да си тако мерквирдик.

ВАНЕ

Да л' сам ја мерквидик не знам, ал' да он мерка моје мезе то знам; али га, мајци, неће добити само ако не попусти...

(Чита даље и задуби се у читање)

АНА

Нецо, кажи Сојки нек спреми мезе. И ти спреми остало!

НЕЦА

Добро, Госпоја, спремићу.

(Гледа газду. За се)

Уф, што нисам писмен да видим шта је с анескију? –

(Гласно)

Јел' газда? –

ВАНЕ

(Чита и не чује га)

НЕЦА

Газда? – Шта каже? Шта је с анескију?

АНА

Шта? И ти си ми почео? – Гле ти њега! – Ајд, одлази!

НЕЦА

Добро, газдарице! Одок – ал' вол'о би да знам шта је с анескију!
(*Одлази средином*)

III ПОЈАВА

Пређашњи. Без Неце.

АНА

Ето, и слугу си занео! И тај ударио у политику!

ВАНЕ

(*У читању*)

Охо! –

АНА

Шта "охо?" "... Прште ми глава од тог ратовања!

ВАНЕ

(*У читању*)

Аха! Тако, тако!

АНА

Тако – него како!? Их – ово ми се не допада!

ВАНЕ

(*Скочи*)

Жестоко! Ама знао сам ја! – Не сме Шваба на пангонет!

АНА

Ване! Ване! – Смири се! – Излуди ћу!...

ВАНЕ

Зорт од Србина! Јакако!

АНА

Ах, моја мигрена...

ВАНЕ

Каква марица!... Здравом се плашимо ми од њу! Може да нам упадне у Дрину с торпедњаче и оклопњаче!. Прц, Милојка! – Бојимо се ми од марицу –

АНА

Ах, мигрена –

ВАНЕ

Па нек је и мигрена; не бојимо се ми ни од мигрену!.

АНА

Ама не попуштај ти њему. Ух, ух, ух!... Да лудог човека –

ВАНЕ

Нисам луд, тражим своје... тражим наше! – А ако званично попуштају, ја не попуштам – ја тражим наше!

АНА

Видиш да не даду! Од куд је то ваше?

ВАНЕ

Од куд! – Сад ћеш да видиш од куд је –

(Виче)

Сојо! Сојо!.

(Жени)

Сад ћеш да видиш! –

(Виче)

Сојо! – Сојо! –

(Жени)

Има све црно на бело – документи!

(Виче)

Сојо! Сојо! – Та шта та ваздан не долази! –

(Дрекне)

Сојо! –

IV ПОЈАВА

Пређашњи. Сојка

СОЈКА

(Са загрнутим рукавима, као да је нешто радила у кујни. Здрава – румена)

Извол' те, Газда? –

ВАНЕ

Где си ти? – Зар не чујеш да те зовем?

СОЈКА

Чула сам – ал' нисам могла од онога –

ВАНЕ

Од кога?

СОЈКА

Од Неце! Окупио једнако да ми тражи –

ВАНЕ

Шта ти тражи?

СОЈКА

Па, некакве компезације!

ВАНЕ

Даћу ја и теби и њему компезације! – Иди, замоли господина Тиму да дође...

СОЈКА

Ако није у школи?

ВАНЕ

Четвртак је. Није у школи. Кажи: Молио газда да дођете мало! – Ајд! –

СОЈКА

Добро, газда. –
(Оде средином)

V ПОЈАВА

Пређашњи. Без Сојке.

АНА

Шта че ти господин Тима?

ВАНЕ

Да ти докаже наше право.

АНА

Ама, мени то не треба.

ВАНЕ

Знам ја да не треба вама Швабама то, знам ја да би ви тели да нема историје, ал' историја постоји! То се не брише! – Не пише се то мастилом него се реже у камен, а то не може да се пљуне па избрише. Факта говоре, документа сведоче! Не може то тек тако да се отме туђе! Историја има реч...

АНА

Али, човече остави се ти и историје и Босне – гледај своја посла.

ВАНЕ

И ово су моја посла. То су посла сваког Србина, и кад сам решен да гинем за своја права, оћу бар историјски да их подкрепим! Разумеш?

АНА

Ништа те не размам. Ја разумем само да си луд човек и да ти се не може доказати. Узалуд молба и речи...

ВАНЕ

Какве речи?

АНА

Моје речи!

ВАНЕ

Ти немаш реч! Историја има реч –

VI ПОЈАВА

Пређашњи. Тима

ТИМА

(Уђе средином. Мирног темперамента. Под папучом је. Само кад говори о историји занесе се... Падајући у преданост својој науци није ипак карикатура)

Добар дан –

ВАНЕ

(Жепи)

Историја има реч!

(Смотри Тиму)

То јест, господин историк има реч! –

ТИМА

Ја? –

ВАНЕ

Јест, ви, драги кираџијо! Извините што сад ја вашу памет узимам под кирију, али морам због ове моје тврдоглаве Швабице! Она пориче наше право на Босну, и тражи доказе –

ЛНА

Какве доказе! Не тражим ја доказе –

ВАНЕ

Не тражиш ти, знам ја то! Зато и нећеш на конференцију! Ал' не дају силе како ти оћеш! Него кажу овамо ти Аустријо, овамо на рочиште! – Јакако!...

ТИМА

Дакле, овај, шта сте хтели?

ЛНА

Ништа за Бога! Ванетова посла!

ВАНЕ

Нису моја, неко су свесрпска посла; балканска посла; јевропска посла! Разумеш ли?

ТИМА

Али, у чему је ствар?

АНА

Ствар је у његовој глави; јер да има мозга не би правио оволику збрку. –

ВАНЕ

Ако је збрка, ту је историк да је расчисти. Молим вас, драги кираџијо, објасните мојој тврдоглавој жени наше право на Босну?

ТИМА

Тхе... то је право неоспорно...

ВАНЕ

(Жени)

Чујеш ли: "неоспорно!"...

АНА

(Тими)

Та, маните се, Бога вам! Немојте за његову глупост да губите време.

ТИМА

А, не! – Дужност је сваког иоле просвећеног човека, да одкида од времена посвећеног за одмор, па да га употреби за рад у корист народа свога и отаџбине своје! –

ВАНЕ

(Жени)

Чујеш ли?

ТИМА

(Пада у ватру као при предавању)

Шта је народ? Шта је отаџбина! Народ је онај скуп, она маса људи који говоре једним истим језиком. А отаџбина? То је појам земљиног простора, што крвљу или знојем освојише прадедови наши!

ВАНЕ

(Ани)

Чујеш ли?

АНА

Отпочео од Кулина – Бана!

ТИМА

(Као да му је стваљено питање – одговара)

Кулин Бан? – После бана Борића завладао је Босном бан Кулин 1170 године. –

VII ПОЈАВА

Пређашњи. Тиминица.

ТИМИНИЦА

(Уђе средином)

Тимо! –

(Осталима)

Извинте! –

ТИМА

(Наставља)

Да ли је он био из породице Борића не зна се –

ТИМИНИЦА

(Повуче га за капут)

Тимо! –

ТИМА

(Тргне се)

А? – А ти си!... Ево, сад –

(Наставља)

али да је он био добар владалац...

ТИМИНИЦА

(Тргне га)

Та хајде! – Не мешај се у политику.

(Осталима)

Извинте, има нешто важно... знате...

(Вуче Тиму ка изласку)

ТИМА

Идем... Идем...

(Осталима)

а да је био добар владалац сведоче предања у народу...

ТИМИНИЦА

(Извлачећи га)

Та, ћути! Два пут си већ губио службу због политике! Не мешај се!...

(Извуче га средином)

VIII ПОЈАВА

Пређашњи, без Тиме и Тиминице.

ВАНЕ

Одвуче га, а не каза ми ништа! – Луда жена!

АНА

Паметна жена! Не да мужу да се меша у опасне ствари...

БАНЕ

Нису то опасне ствари. То је историја...

АНА

Е, не да му ни историју да претреса!

БАНЕ

Онда је он под папучом! А ако је он под папучом историја не сме да је под папучом! Разумеш ли?

АНА

Иди с милим Богом...

(Полази љутито десно, па у одласку с презрењем)

Трауриге индивиду...

(Оде десно)

БАНЕ

Да виду, да виду! Него! И видеће ако неће на јесен оно ће на зиму сигурно. Онда ћемо да отворимо историју, па викнемо Шваби: Читај! Шта каже? Чија је Босна? – А? – Је л' наша? – А он викне од сутра "јо врајлик" – фрајлик јакако!...

IX ПОЈАВА

Ване, Франц и Маца

ФРАНЦ

О, добар дан комшија, како је – како иде?

БАНЕ

А – ха! Швабо! – Здраво, здраво! – Како иде? – Жестоко иде! – Како сте госпа Мацо?

МАЦА

Фала Богу – не ваља!

ВАНЕ

А што? –

МАЦА

Та овај мој несрећник, само новине по цео дан... те биће рата, те неће... просто, не знам где да се денем!

ФРАНЦ

Натирлих, новине! Него шта, кат је овај време кригериш...

ВАНЕ

Нека га, госпа Мацо! Нек чита! Нек се просвети, нек прочита и види да је наша Босна; јер то Швабама не иде у главу...

ФРАНЦ

Шта не иде? – Знам ја све ове – шта јесте чије... А кат ја узем и туђе и нега направим модеран, онда ја нега не дам на оног чиј јесте, сат кат је све модерн...

МАЦА

Море, ћути! Тебе ће неко да пита да л' ћеш да даш или не...
(Седне)

ВАНЕ

Море, даће, ја шта ће! Ево новине!
(Зграби новине са стола)
Ево шта каже министар војни –

ФРАНЦ

Више нема ништа! Свршен је ствар од рат не буде ништа...

ВАНЕ

Ко каше?

ФРАНЦ

Ја каже... цео свет каше!

ВАНЕ

Ал' ја не кажем! Народ бре не каже! Он оће рат!

МАЦА

(Устане)

Па ви опет рат? – Е, извинте, то ја већ све знам на памет. Одох ја код госпа Ане!... Ратујте ви без мене! –

(Оде десно)

ВАНЕ

Твој швапски – својеручно признање! – Ево

(Чита му)

"Шенајк министар војни у аудијенцији код Цара, одсудно се изјаснио против сваке ратне акције према Србији, и Црној Гори, јер се губитци које би Аустроугарска имала у људима и новцу, неби могли ничим надокнадити"...

(Говори)

Је сил' чуо Швабо? – То јесте – зорт! – Не сме Шваба на пангонет!

Х ПОЈАВА

Пређашњи. Без Маце.

ВАНЕ

(За Мацом)

Јес Швабо! – Ајд, ајд – идите! –

(Францу)

Оћемо рат! Оће Србин да бије! –

ФРАНЦ

Абер, комшија, не кажи овако; Швапска јесте велика – много војска!

ВАНЕ

Много војске! А шта вреди то, кад нису јунаци! – Ви бре, Швабе носите дрвене кломпе и спавате у перје! Из перје не излази јунак! Из перје – може само да вам се разлети перје по Јевропу!

ФРАНЦ

(Пада постепено у ватру)

Та, оставиш перје – то се не гледа где ко спава, то се гледа колко јесте војске! У вас јесте мало, у Швабе много... Таман доце седам швапска војник на једна српски! – Ферштанден! –

ВАНЕ

Ферштанден, ама седам Швабе беже бре од једнога зеца, а камо ли од једног војника!

ФРАНЦ

А шта са зец, то је само један виц! – Кат доце до рат онта нема бежиш... ондан је сваки јесте јунак! –

ВАНЕ

Ко јунак? Зар Шваба? – А бомбе, бре будало! Дум! Па те разнесе у парам парче!...

ФРАНЦ

Бомбе! – То забрањено у рат.

ВАНЕ

А сад ћу те ја питам шта је забрањено! Па забрањено је да узмеш Босну, па што си је узо? А? –

ФРАНЦ

Босна јесте био наш отавна...

ВАНЕ

Ваша била! Е, моја ћускијо, ништа ти не знаш! – Босна је бре наша од памтивека, још од Кулина Бана и пре њега, још од године... године... Сад ћу ти казати које године...

(Виче)

Нецо! Нецо! – Фактима ћу да те утуцам...

(Виче)

Нецо! Нецо! –

XI ПОЈАВА

Пређашњи. Неца

НЕЦА

(Средином)
Изволте?

ВАНЕ

Иди, зовни господина Тиму; кажи часком само, врло је нужно...

НЕЦА

Добро.
(Стоји и гледа у газдине новине. За се)
Их, што писам писмен.

ВАНЕ

Па, шта је сад? Што не идеш?

НЕЦА

Одох... него... тео сам да питам –

ВАНЕ

Шта да питаш?

НЕЦА

Газда – шта је с анескију? –

ВАНЕ

Ајд, одлази! Сад ћу и теби да толкујем, мало ми је овај овде! –

НЕЦА

(У поласку)
Није, наш, хтео сам само да знам ради управљања спроћу Сојке,
због компезације! –
(Оде)

XII ПОЈАВА

Пређашњи. Без Неце.

ФРАИЦ

А ви њега послао код господин Тиме?

ВАНЕ

Нарафно. Историја има реч.

ФРАИЦ

А ја сам мислила за вино и мезе...

ВАНЕ

А то, полако! – Док видимо ситуацију! –

ФРАИЦ

Какву ситуацију? Ситуацијон је свршен! Ми смо извели своја девиза. Наше је девизе дранг нах остен...

ВАНЕ

Ратну. Обу признање и попуштање! – И то јок за паре, то се ви с Турцима погађајте, али са мнош јок! – Код нас ја л' слободу, ја л' – гинемо!...

ФРАИЦ

Абер, стани комшија, да говоримо дипломатиш.

ВАНЕ

Дранг? Е, сад ће да испадне штранг на госте. – "Не трпимо ми такве госте..."

ФРАИЦ

(Љутиго)

Онтак идим ја! –

ВАНЕ

Не кажем ја теби, него свима Швабама, што су ко гости ушли у Босну, па се сад направили газде...

ФРАНЦ

Но, кат имају ово рехт – право...

ВАНЕ

Имају право? ! – Какво право...

ХИИ ПОЈАВА

Пређашњи. Тима, па Тиминица

ТИМА

(Улази средином)

Ево ме, ал' само у кратко...

ВАНЕ

Ха, ево ти право! Сад ћеш да чујеш право...

ФРАНЦ

(Поклони се) Слуга понизан, господин Тиме...

ВАНЕ

А слуга? – Клањаш се историји! Нема ту врдалама! – Молим вас госпон кирајџија, објасните овоме Шваби наше право на Босну...

ТИМА

То је право неоспорно! –

ВАНЕ

(Францу)

Чујеш ли "неоспорно!"...

ТИМА

(Тоном предавања)

Још за време Немањино, владаше у Босни бан Борић – 1158 год-ине...

ТИМИНИЦА

(Улети средином)

Тимо, за Бога!...

ТИМА

(Љут што су га прекинули)

1158 године...

ТИМИНИЦА

Не претресај ничије године, знаш да си два пута због тог губио службу! – Ајде! –

(Вуче га)

ТИМА

Главни је да су повеље из тога доба писане ћирилицом и народ се називао Србима...

ТИМИНИЦА

(Вуче га)

Та, ајде! –

ВАНЕ

(Мало љут)

Оставте га госпођо, да нам објасни...

ТИМИНИЦА

Газда, ви сте само газда од куће а не и од мога мужа!

ФРАНЦ

Ласен зи им за два три речи...

ТИМА

(Топом предавања)

Кулин Бан својом повељом Дубровчанима 1189 године...

ТИМИНИЦА

Тимо! Ни речи више... Ајде!...

(Извуче га средином)

XIV ПОЈАВА

Пређашњи, без Тиме и Тимипице

ФРАНЦ

Оде твоја историја...

ВАНЕ

Оде, јер је и та његова жена нека ваша сорта – Мацарица, кој ли је ђаво! Ал' историја се не брише и што је записано записано, нема ретерирање!

ФРАНЦ

Ти си велико патриот, ал' ибертрајбујеш – из преко више кажиш... Шта ко уграби оно јесте његово.

ВАНЕ

А, је л' ћемо да грабимо? Онда држ' се Швабо! Отчемо ми све наше...

ФРАНЦ

Не можеш... то не иде тако лако! После са Шваба иде и Немачке...

ВАНЕ

А Јенглез? А Рус? А Француз? – Шта мислиш они ће да ћуте, увек, ко што сад ћуте? Јок бре, док се само мало разбуде, онда ћу те питам?

ФРАНЦ

А, они остане неутралне и други пут, као сат...

ВАНЕ

А јес! – Неутрални! – Не може то Швабо! Не можеш ти један народ да гњавиш, а Јевропа да гледа...

ФРАНЦ

Шта гнави... кат у Босне све сами сиротине...

ВАНЕ

Сиротиња кад си му све отео као лопов.

ФРАНЦ

(Све љући)

Ко отео?

ВАНЕ

(Исто тако)

Ви, Швабе!

ФРАНЦ

То није истина!

ВАНЕ

Истина је! –

ФРАНЦ

Докаши да јесте...

ВАНЕ

И доказаћу ти...

XV ПОЈАВА

Пређашњи. Сојка

СОЈКА

(Улази са тањирима)

Оћете ли овде да ужинате?

ФРАНЦ

Овде! –

ВАНЕ

Батали то! – прво чиста ситуација, па ужина и уживација! –

(Сојки)

Остави то! Па отиди и зовни господ Тиму...

СОЈКА

Добро, газда.

(Спусти тањире на орманчић и изиђе средином)

XVI ПОЈАВА

Пређашњи. Без Сојке.

ВАНЕ

Оћеш мезе! Е, не може то тако! – Чим су запети односи, престају и мезелуци! А ко ће да добије мезе после конференције видећемо!

ФРАНЦ

(Сасвим љут)

Абер, тоста, јетарет! Јер мени сат јесте покипио! Шта очеш с меном? Зовеш на мезе, а после не даш! –

ВАНЕ

(Дрекне)

Не дам! Јакако! – То је мамац! Доведе бата у теснац па викне: дај компензацију или гини!...

ФРАНЦ

(Преплаши се)

Абер... абер... Комшије! Само сас лепом; шта ми вичеш. С викање не иди докаши.

XVII ПОЈАВА

Пређашњи. Сојка

СОЈКА

(Уђе средином)

Господин Тима...

ВАНЕ

(Францу)

Ето га доказ! –

СОЈКА

(Наставља)

Не може да дође! Не пушта госпоја, каже, ко шта има нек дође тамо...

ВАНЕ

Врло добро! –

(Францу)

Ајде!

ФРАНЦ

Куда!

ВАНЕ

Код господина Тиме! Ајде!

ФРАНЦ

А шта чу ја тамо. Не иде ја!...

ВАНЕ

А, мораш! –

(Вуче га)

Овамо!

ФРАНЦ

Али нечу! – Лас мих!.

ВАНЕ

А, нећеш конференцију! Али мораш, жено Швапска, овамо!...

(Извуче га средином)

XVIII ПОЈАВА

Сојка, па Неца

СОЈКА

(Намешта тањире на сто)

Шта им је? – Кад год дође мајстор Франц увек свађа у кући? Па шта онда долази?...

НЕЦА

(Са две црне флаше, средином)

Ево, вино! – А гле сама си!...

(Спушта вино на сто)

Сојка! –

СОЈКА

Шта ћеш? –

НЕЦА

Ах, Сојка!...

СОЈКА

Ајд, будало једна...

НЕЦА

Немо, да си таква! – Смилуј се на јадника...

СОЈКА

Па шта оћеш?

НЕЦА

Компезације.

СОЈКА

Опет ти! – Марш, срам те било!

НЕЦА

Ја ћу онда на силу! –

(Хоће да је загрли)

СОЈКА

(Отима се)

Пусти ме! Јао! – Пусти ме!...

XIX ПОЈАВА

Пређашњи. Маца и Ана.

АНА

(Долазећи с десна)

Шта је? Шта вичеш! –

СОЈКА

Ова битанга – напада ме!

НЕЦА

Није, госпоја, него – она неће да пристане на моје торотријалне захтеве...

АНА

Ајд, одлази! Гле ти њега...

НЕЦА

(У одласку)

Ама ја нећу да попустим, па макар...

(Оде средином)

МАЦА

(Ушла је за Аном с десна)

А где су нам мужеви?

СОЈКА

Одоше код господина Тиме, да им нешто објасни!

АНА

О, о! Никад краја тој њиној свађи...

(Сојки)

Је ли све спремно?

СОЈКА

За кој тренутак!

(Оде средином)

XX ПОЈАВА

Пређашњи, без Сојке и Неце.

АНА

Мерквирдиг! Шта овај мој лудак ради...

МАЦА

Ама, да видите, госпа Ана, ваш је муж у праву; она моја Швапска ала, он је усијана глава –

АНА

Сад ако је Шваба, није животиња да га сваки гази!

МАЦА

Ама ко га гази! Дошло то све из бела света, па се овде најело и одело, па сад још и бесни...

АНА

Пардон, комшинице, то ви као онако мени мало преко носа? – Али мој отац и ако је дошао овамо, дошао је што сте га звали! Србин није имао музику, и сад кад је дошо Шваба да му свира, он се љути...

МАЦА

Бога ми, не играмо ми како Шваба свира. А што кажете за музику, имали смо ми и имамо и сад наше гусле, фруле, гајде, тамбуре... Није нам требо баш – кларинет!

АНА

Ви вречате!... Ако је мој отац музикант, он је исправан грачанин. Он није ником ништа узео... а њему је узео Србин черку. Ване је узео мене!...

МАЦА

Да нисте хтели не би вас узео! – У осталом сад вас не би узео. ... Нисте ви Швабице за Србе...

АНА

А што сте ви дошли за Швабу?

МАЦА

Зато што је лагао да је Чех, а после испао Шваба! Најпосле, ја толико марим за њега ко за лањски снег! Сутра би га оставила, само да не трчи толико око мене и преклиње!...

АНА

Па ви сте такве –

МАЦА

А какве сте ви? – Немојте да ме вучите за језик, да вам све кажем...

АНА

Кашите, што не кашете! – Немате шта, ал' за вас има свашта да се каже...

МАЦА

За мене? – Шта има? – Срам вас било! – И ви то можете да кажете! – Мурдарушо! – Све сте ви Швабице мурдаруше – "ајнпре – супа" и "кнедле" – то збрљате мужу, па по цео дан лењствујете...

АНА

Зар ти то мени да кажеш у мојој кући?

МАЦА

Каква твоја кућа? Ово је српска кућа, а ти тражи твоју тамо у Швапској! –

АНА

Шта! – Хинауз! – одма напоље...

МАЦА

Ја, не излазим! Избаци ме, да видим то швапско јунаштво!...

Напољу ларма. Чују се гласови Тимини, Тиминице, Франца и Ванета

АНА и МАЦА

(Застану)

Шта је то?...

XXI ПОЈАВА

Пређашњи. Тима и Тиминица

ТИМИНИЦА

(Увлачи средином Тиму)

Овамо ти, и ништа се не мешај! – Нек се туку!

АНА и МАЦА

(Заједно)

А ко се туче?

ТИМА

Па газда са мајстор Францом!

АНА

Ване?!

МАЦА

Франц?!

ТИМИНИЦА

Јесте! Због рата! – Ено сад ратују!...

АНА

Ах, ум готес вилен! –
(Истрчи средином)

МАЦА

Томе сам се надала! – Моме Шваби то и треба!
(Изјури средином)

XXII ПОЈАВА

Тима Тиминица

ТИМИНИЦА

И зашто ти да држиш страну Газди?

ТИМА

Не држим ја. Држи историја. Јер повеља Кулина Бана од 29
Августа 1189 године, којом даје Дубровчанима слободу трго-
вања по Босни, а коју Миклошић...

ТИМИНИЦА

Остави се тога! Остави се историје, знаш да си због ње губио
службу, што си доказиво за неке војводе да нису војводе...

ТИМА

Ама, историјски подаци, повеље, хрисовуље...

ТИМИНИЦА

Остави се ти, кад ти ја кажем! Остави историју...

ТИМА

Па, то ми је предмет; предајем га у гимназији --

ТИМИНИЦА

Од сутра предаји науку хришћанску ил' зоологију, историју не смеш...

С поља ларма.

ЖЕНЕ, АНА И МАЦА

Фрањо! -- Ване! --

ВАНЕТОВ ГЛАС

С чије си ти стране?

ФРАНЦОВ ГЛАС

Зар против мене!?

ТИМИНИЦА

(Приђе прозору)

То иду овамо! Хвала Богу кад се одкачише од наших врата! --

(Приђе Тими)

више се не мешај! Чујеш ли! --

XXIII ПОЈАВА

Пређашњи. Ана па Ване, па Маца и Франц.

АНА

(Утрчи унутра)

Ама Ване, ум готес вилен!

ВАНЕ

(Ујури за њом)

Ама у тебе су ушле неке виле, него бата ће сад да истера...

АНА

(Крије се иза Тиме и држи се за њега)

Јао, господин Тимо!

ТИМИНИЦА

Тимо, не мешај се!

ВАНЕ

А сад се ваташ за историју, кад је дошло до батина! Море тако ћемо ми вас Швабе... чекај мало... на јесен!...

МАЦА

(Бесно улазећи виче патраг)

Да ме ниси дирнуо! Очи ћу ти ископати...

(Уђе)

ФРАНЦ

(Крвав по носу и лицу)

Варте, варте – да пита ја тебе, сар и ти против мене?...

ВАНЕ

Швабо, да ниси дирно госпа Мацу! Да не почнем изнова...

ФРАНЦ

Шта ти очеш? То је мој жена! Ја имам права на њега.

ВАНЕ

Српкињу да не дираш.

(Повуче Мацу к себи)

ФРАНЦ

Но, како сат ово било?...

АНА

(Иза Тимини леђа)
 Још и ти Ване? –
(Пође)
 Мерквирдиг!

ВАНЕ

Ти да ћутиш! –
(Пође Ани)
 Сад ћеш проћи ко твој Шваба! –

ФРАНЦ

(Стане између Вана и Ане)
 Швапска да не дираш!
(Повуче себи Ану)

ТИМА

Да, – крв није вода!...

ТИМИНИЦА

Ћути!

XXIV ПОЈАВА

Прсђашњи. Сојка. Неца.

СОЈКА

(Утрчи)
 Не дајте ме, за Бога! Напада ме Неца!

НЕЦА

(Утрчи унутра)
 Охо! – Сви су овде!...

ТИМА

Сваком своје! –

НЕЦА

Онда оћу и ја моје!
(Зграби Сојку за руку)
Овамо! Дај компезације...

ТИМА

Свој – своме!...

ТИМИНИЦА

Ти се не мешај!...
(Извлачи га напоље)

ВАНЕ

Швабо! Је л' нема рат! Ете ти како нема!

ЗАВЕСА

18. јануара 1909.

САДРЖАЈ

НАШИ ЗЕЛЕНАШИ (Слика из нашега живота у једном чину)	7
КРАЉЕВИЋ МАРКО ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРБИНА (По причи Домановића)	47
СРПСКО-АУСТРИЈСКИ РАТ (Савремена лакрдија у 1 чину)	93

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПРВО КОЛО

Књига 1, Панта Срећковић, БОЈ НА ДУБЉУ

Књига 2, Милутин Ибровац, БОЖИЈИ СУД
НА МЕНДИНОМ БРДУ

Књига 3, Миодраг Поповић Шапчанин, БОГОМИЛИ

Књига 4, Илија Вукићевић, ЛЕПА БУЛА

Књига 5, Живко М. Романовић, ПРОКОП

ДРУГО КОЛО

Књига 1, Миодраг Поповић Шапчанин, ДУШАН СИЛНИ

Књига 2, Миодраг Поповић Шапчанин, ГОСПОЋИЦА
КАО СЕЉАНКА

Књига 3, Миодраг Поповић Шапчанин, ТРНОВА КРУНА

Књига 4, Мита Поповић, КРВАВИ ПРЕСТО

Књига 5, Светислав Ђурђевић, ЛАЖНА ИСПРАВА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1, Мита Поповић, НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2, Жарко Лазаревић, САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3, Жарко Лазаревић, УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4, Жарко Лазаревић, КРОЗ ШИБУ

Књига 5, Тодор Пинтеровић, ЈУРМУСА И ФАТИМА

ЧЕТВРТО КОЛО

Књига 1, Атанасије Николић, ДРАГУТИН, КРАЉ СРПСКИ

Књига 2, Јован Суботић, КРСТ И КРУНА

Књига 3, Доброслав Ружић, СТЕВАН ДЕЧАНСКИ

Књига 4, Милош Цветић, БРАЋА

Књига 5, Светозар Ђоровић, У МРАКУ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПЕТО КОЛО

- Књига 1, Мита Димитријевић, ОЛИВЕРА
Књига 2, Мита Димитријевић, ПИРОВАЊЕ
Књига 3, Мита Димитријевић, ЉУБАВНИК СВОЈЕ ЖЕНЕ
Књига 4, Мита Димитријевић, СЕСТРА ЛЕКЕ КАПЕТАНА
Књига 5, Мита Димитријевић, КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ

ШЕСТО КОЛО

- Књига 1, Милош Перовић, СЛЕПИ БРАНКОВИЋИ
Књига 2, Милош Перовић, РАЗОРЕНИ ДОМ
Књига 3, Ђуро Димовић, КРАЉЕВИЋ МАРКО
Књига 4, Ђуро Димовић, ЂУРАЋ СМЕДЕРЕВАЦ
Књига 5, Ђуро Димовић, БАШ ЧЕЛИК

СЕДМО КОЛО

- Књига 1, Милош Перовић, КРАЉ СТЕВАН ТОМАШЕВИЋ
Књига 2, Љубинко, ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА
Књига 3, Љубинко, СУЂАЈЕ (СУЂЕНИЦЕ)
Књига 4, Манојло Ђорђевић Призренац, ЉУБАВ И СУЈЕТА
или ОТРОВНИЦА
Књига 5, Милутин Чекић, У СВОМЕ ДОМУ

ОСМО КОЛО

- Књига 1, Никола Ђорић, МОМИР
Књига 2, Владан Ђорђевић, НАРОД И ВЕЛИКАШИ
Књига 3, Милорад М. Петровић, ЧУЧУК СТАНА
Књига 4, Петар Петровић Пеција, РУШКА
Књига 5, Душан Ђ. Цветковић – Дуца, НА ПРАГУ ОТАЏБИНЕ

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.4-25

ЦВЕТКОВИЋ, Брана

Наши зеленаши : слика из нашега живота у једном чину / Брана Цветковић. – Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 2002 (Београд : Србоштампа). – 129 стр. : слика аутора ; 15 см. – (Библиотека Драмска баштина : коло 9, књ. 2)

Тираж 300. – Садржи и: Краљевић Марко по други пут међу Србима : по причи Домановића ; Српско-аустријски рат : савремена лакрдија у 1 чину.

ISBN 86-80629-06-5

COBISS-ID 102577420

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДЕВЕТО КОЛО

Књига 1

Брана Цветковић
ДУХОВИ ИЗ АСТАЛЧЕТА (С ОНОГА СВЕТА)

Књига 2

Брана Цветковић
НАШИ ЗЕЛЕНАШИ
КРАЉЕВИЋ МАРКО ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРБИМА
СРПСКО-АУСТРИЈСКИ РАТ

Књига 3

Брана Цветковић
ТЕЛЕФОН БЕЗ ЖИЦА
АРТИЉЕРИЈА РУСТИКАНА
ОПЕРЕТСКА ПРИМАДОНА
БЕОГРАЂАНИН У ПАЛАНЦИ

Књига 4

Брана Цветковић
ЦРНА РУКА

Књига 5

Брана Цветковић
ГРОМ У КОПРИВЕ